

NaderBekeken

Stroom **versnelling**

Verder in dit nummer o.a.:

- Van de Beek profetisch
- Tenzij ik het zeg
- Tot ziens?!

Simul justus et peccator!

Schriftlicht
Anthon van Houdt

*leder die in Christus blijft, zondigt niet.
leder die zondigt, heeft hem nooit gezien
en kent hem niet.*

(1 Johannes 3:6)

Je bent tegelijk rechtvaardige én zondaar. Simul justus et peccator. Tot die ontdekking kwam de kerkreformatie Maarten Luther. Spoort dit eigenlijk wel met wat Johannes zegt? De betekenis van 1 Johannes 3:6 lijkt duidelijk. Je kunt als gelovige zover komen dat je geen zonde meer doet. En je hebt ook niet altijd maar weer vergeving nodig.

Anderen zeggen: Nee, dat klopt niet. Je blijft zondaar tot je laatste snik. Ook al heb je door Gods genade je het heil in Christus mogen toe-eigenen met waar geloof. *De allerheiligsten hebben in dit leven nog maar een klein begin van de nieuwe gehoorzaamheid* (zd. 44 HC).

Triggerende woorden

Toch blijven die woorden uit 1 Johannes 3:6 je triggeren. Hier wordt de suggestie gewekt dat gelovigen de zonde achter zich hebben gelaten. Sterker nog: in diezelfde brief staan een paar andere teksten die dezelfde indruk wekken. We gaan ze even na.

Je leest in 1 Johannes 3:9: *Wie uit God geboren is zondigt niet, want Gods zaad is blijvend in hem. Hij kan zelfs niet zondigen, want hij is uit God geboren.*

In 1 Johannes 5:18 kom je het weer tegen. Daar lezen we: *We weten dat iemand die uit God geboren is niet zondigt. De Zoon, die uit God geboren werd, beschermt hem, zodat het kwaad geen vat op hem heeft.*

Wat bedoelt Johannes hiermee? Het staat er toch duidelijk: *wie in Christus gelooft, wie uit God geboren is, kan niet zondigen.* Dat gaat dus over de wedergeboren christen.

Foto:

Martin Luther, Lucas Cranach d.Ä., 1526

Liefde als erenaam

Wat opvalt is, dat deze teksten allemaal in dezelfde brief voorkomen. Ze staan in de eerste van de drie brieven die Johannes schreef. Volgens de overlevering is hij heel oud geworden, de oudste van de twaalf. Zijn ambtelijke werkzaamheden waren voor een belangrijk deel geconcentreerd in Klein Azië, in de plaats Efeze. Hij heeft een vruchtbare pen gehad. Door de Heilige Geest gedreven heeft hij ook het naar hem genoemde evangelieverhaal en de Openbaring op papyrus mogen zetten.

Het thema van de liefde staat hoog aangeschreven in deze eerste brief. Alles draait om de liefde. Het heeft Johannes een prachtige bijnaam opgeleverd: apostel van de liefde. Een erenaam! Daarbij neemt Johannes als uitgangspunt de liefde van God voor verloren zondaren. *Jullie hebben niet mij uitgekozen, maar ik jullie en ik heb jullie opgedragen om op weg te gaan en vrucht te dragen* (Joh. 15:16). De voornaamste vrucht is de wederliefde tot God, die de Heilige Geest in het hart van mensen uitstort. Onze wederliefde als het gelovige en verwonderde antwoord op de liefde van God. Een wederliefde die zichtbaar wordt in de verhouding waarin we tot onze medemensen staan, gelovig en ongelovig. Hartstochtelijk roept Johannes op om andere mensen lief te hebben. Dat krijgt in deze brief veel nadruk. De liefde van God, de liefde voor God en de liefde voor de medemens. Was er een speciale reden voor om dat te doen, juist in deze brief? Voor een antwoord hierop moet de vraag nader bekeken worden.

Stelletje dwaallichten

Wat is er bekend van de christenen aan wie hij schrijft? Deze broeders en

zusters werden geconfronteerd met een dwaalleer die er bij hen was ingeslopen. Ze kwam uit de kring van een groep christenen die zichzelf een prachtig etiket hadden opgedrukt. Bijzondere leraars noemden zij zichzelf. Maar het was niet anders dan een stelletje dwaallichten. Ze waren de fanatieke volgelingen van een zekere Cerinthus. Wat was dan zo bijzonder aan hun opvatting? Nou, zeiden ze: als je in Christus gelooft, dan ben je opnieuw geboren, uit God geboren.

Daar is toch niets mis mee? Dat is heel bijbels! Dat geloven wij ook. En zeg er dan ook maar rustig bij dat het noodzakelijk is voor je zaligheid, dat je wedergeboren bent.

Maar vervolgens gaan ze nog een stapje verder en ze zeggen: die wedergeboorte zorgt ervoor dat je niets meer te maken hebt met je eerste natuurlijke geboorte. Je bent geen gewoon natuurlijk mens meer, maar je bent een geestelijk mens geworden. Je staat al in het voorportaal van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Je hebt het aardse leven achter je gelaten. Het gewone aardse leven doet er niet meer toe. Werken zijn ook niet meer nodig. Aardse relaties waarin je staat, zijn niet meer belangrijk. Stel dat je vader of moeder niet met jou meegaan in jouw zienswijze, dan breek je met hen. Zij horen bij het leven hier op aarde. En daar heb jij niets meer mee te maken. Want dat is het natuurlijke leven. En dat is antigeestelijk.

Maar dan zit je toch ontzettend fout? Overtreed je daarmee niet het vijfde gebod? Dat bepaalt toch dat wij onze vader en moeder moeten eren? Nou, zo was de redenering, dat moet je anders zien. Dat is echt niet zondig, ook al lijkt het misschien zo. Want als je gekomen bent tot het echte geestelijke leven, dan val je niet meer onder de normen die voor natuurlijke mensen van kracht zijn. In die situatie is het heus niet verkeerd om te breken met je familie. Zij volgen je niet in dat geestelijke leven. Je relaties beperken zich in feite tot mensen die net als jij op datzelfde hoge, geestelijke niveau leven. Het aardse leven heeft helemaal afgedaan. Het ligt voorgoed achter je.

Niet zondigen bestaat niet

Dat is, met wat houtskoollijnen geschetst, de visie waartegen de broeders en zusters aan wie Johannes een brief schrijft, opliepen. Johannes heeft er geen goed woord voor over. Dat begint al in 1 Johannes 1:8.

Je moet je door deze dwaalgeesten maar niet zomaar wat op de mouw laten spelden. Zij trekken je af van het geloof in Christus en van de geboden van God. En ze laten een puinhoop achter op het gebied van het leven met de HERE. In dit licht moeten we de geciteerde teksten ook zien. Ze vormen eigenlijk de keerzijde van 1 Johannes 1:8. *Als we zeggen dat we de zonde niet kennen, misleiden we onszelf en is de waarheid niet in ons.*

Het is misleidend om te zeggen: zondigen is voor ons voorbij. Dat behoort bij het oude leven. Nu zijn we geestelijk. Ja, volgens de normen en waarden van natuurlijke mensen en naar de normen en waarden van de wetten van het Oude Testament heeft het er wel de schijn van dat wij zondigen. Maar dat komt doordat die mensen er geen idee van hebben waaruit het leven door de Geest bestaat.

Met kracht en klem zegt Johannes tegen de gelovigen: Kijk daarvoor uit en ga er niet in mee. Zo kun je niet leven als wedergeboren christen. Het bestaat niet dat je niet zondigt, terwijl je lijnrecht tegen Gods geboden ingaat. Als je door het geloof en door Gods genade bij Christus hoort en als je je door zijn Geest laat leiden door zijn gebod van liefde, dan is zo'n leven onbestaanbaar! Je kunt niet zeggen: Jezus heeft voor mij voldaan, en dan vrolijk verdergaan op de weg van de zonde. Dat kun je jezelf nu wel wijsmaken, dat je niet zondigt. Maar je houdt jezelf gewoon voor de gek.

Anders leven

Het is duidelijk dat wat Christus vraagt, hetzelfde is als wat God in zijn geboden als Schepper vraagt. *Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de HEER van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God* (Mi. 6:8). Een wedergeboren christen kan dat niet

Nader Bekeken

- **Schriftlicht**
Simul justus et peccator! 270
Anthon van Houdt
- **Kroniek**
Twee jubilerende proffen 273
Een gepromoveerde medewerker 273
Stroom 274
Kees van Dijk
- **Thema**
Professor Bram van de Beek over de Heilige Geest 279
Aryjan Hendriks
- **Column**
'n Bolle 282
Gijs Zomer
- **Woordwaarde**
Geen dauw of regen tenzij ik het zeg 283
Hans de Wolf
- **Waarom naar de kerk?**
Zonde 286
Pieter Niemeijer
- **Rondblik**
Gezag in het huwelijk 287
Joop Schreuder
- **Gemeentebreed**
Tot ziens...??! 289
Kees Drost
- **Gelezen**
Nieuwe gereformeerde kerken planten 292
Henk Drost
- **Gedicht**
Er zit een gier te wachten op mijn schouder, Herwig Hensen 296
Gert Slings
- **Persrevue**
Calvijn en de economische crisis 297
Waar naartoe met Europa? 298
Gert Schutte

naast zich neerleggen. Dan kan niet naast elkaar voortbestaan. Wie in Christus blijft, zondigt niet. Nu krijgen we de betekenis helder in beeld. Wie uit God geboren is, kan niet zo leven en wil niet zo leven. Maar dat wil nog niet zeggen dat je niet in zonde kunt vallen. Paulus weet er alles van: *als ik het goede wil doen, is het verkeerde bij mij aanwezig* (Rom. 7:21). Elk oprecht kind van de HERE weet maar al te goed: ik moet elke avond op de knieën om de HERE te vragen of Hij me wil vergeven datgene wat ook die dag weer tegen zijn wil inging. Maar zeggen dat je in Christus bent en daarom niets meer met de goddelijke leefregels te maken hebt, God loven en prijzen om zijn schuldvergevende genade en ondertussen zijn geboden aan je laars lappen, nee, dat kan echt niet.

De broeders en zusters aan wie Johannes schrijft, zijn gewaarschuwd. En wij ook. Als je denkt dat je met een beroep op Gods schuldvergevende liefde en genade de bakens van de wet verzetten kunt en het er niet meer toe doet hoe je leeft, dan breng je jezelf en anderen op een dwaalspoor. Kap ermee, zegt Johannes. Bid God om vergeving en breek met je zonde. Echt geestelijk leven is juist de geboden van God liefhebben en verlangen om daarnaar te leven. Om God en je naaste hartelijk lief te hebben.

Verlost maar niet volmaakt

Er is een stroming binnen het christendom die we het perfectionisme noemen. Men denkt dat je als christen zo kunt groeien in de heiliging dat je in dit leven al kunt komen tot een vorm van zondeloosheid. Als argument dienen de teksten die in dit verhaal voorbijkwamen.

Dit betekent de doodsstek voor het hart van het christelijk geloof. De zonde heeft zo diep wortel geschoten in ons hart dat, ook al mogen we er zeker van zijn dat Christus voor onze zonden be-

taald heeft, die zonde tegelijk als een reële werkelijkheid in ons leven aanwezig blijft en zijn verwoestende invloed laat gelden. Volmaakt worden we hier niet.

Paulus schrijft in zijn brief aan de christenen in Rome hoe fantastisch het leven door de Geest is. Maar hij geeft ze ook een inkijk in zijn strijd tussen vlees en Geest. Die strijd blijft tot aan je laatste snik. De Bijbel is daar heel eerlijk over. Mensen die de HERE kennen mogen, die bij Hem behoren, vallen toch in grote zonden. Er zijn voorbeelden te over. David. Mozes. Petrus.

Tekening Vincent van Gogh

Zolang wij hier op aarde zijn hebben wij de vergeving van onze zonden nodig. We groeien nooit boven het offer van Christus voor onze zonden uit. Christus legt ons de vijfde bede van het Onze Vader op de lippen. Ook in een verzoende verhouding met de HERE zullen we steeds weer voor Gods troon moeten verschijnen met de bede: *Wil ons arme zondaren om het bloed van Christus geen van onze misdaden toerekenen en ook niet de slechtheid die nog altijd in ons is* (antw. 126 HC). Dat gebed is geen gepasseerd station – hier niet. Maarten Luther heeft ons geleerd: we zijn het allebei. We zijn tegelijk gerechtvaardigd en zondaar. *Simul justus et peccator*.

Intens verlangen

Een gelovige blijft zondigen. Dat doet hem veel verdriet. Het bewerkt in je leven de droefheid naar de wil van God. Volgens Zondag 33 van de Heidelbergse Catechismus is dat een van de kenmerken van de ware bekering. Kennen wij daar nog iets van?

We raken hier het hart van de Reformatie. Denk aan de stellingen die Maarten Luther in april 1518 verdedigde in Heidelberg. Dit wordt wel de 'Theologie van het Kruis' genoemd. Luther zei: *Een mens moet geheel en al wanhopen aan zichzelf om geschikt te worden voor het ontvangen van de genade van Christus. Het oprechte geloof kan niet zonder verslagenheid over onze overtredingen, die ons uitdrijft tot Christus.*

Calvijn zei: *Daarom ben ik van oordeel, dat hij het meest gevorderd is, die zichzelf het meest heeft leren mishagen (...) opdat hij in de dood en het leven van Christus ingewijd, bedacht zij op een voortdurende boetvaardigheid* (Institutie III, 14.10).

Moet je je er dan maar bij neerleggen, dat je zondaar bent? Echt niet!

Maarten Luther gaf eens een college over 1 Johannes 2:29. Daarin merkte hij op: *God wil geen christenen, die ongerechtigheid bedrijven, omdat diegenen die waarlijk uit Hem*

geboren zijn, gerechtigheid doen. Dat is een manier om luie mensen die vast ingeslapen zijn wakker te schudden.

Daarom werkt de Geest diep in ons hart het intense verlangen om niet meer te zondigen. Het brengt ons op de knieën en dringt ons tot het gebed: Kom, Here Jezus, kom spoedig!

Twee jubilerende proffen

Op 4 september stond de Theologische Universiteit van Kampen er tijdens een feestelijke samenkomst bij stil dat de professoren Barend Kamphuis en Gert Kwakkel al 25 jaar als docenten aan de Universiteit verbonden zijn. Daarbij was er alle aanleiding voor feest.

Kamphuis is sinds 1 september 1987 hoogleraar Systematische Theologie. Kwakkel trad 1 september 1987 in dienst als universitair docent Semitische talen en werd op 1 september 1993 hoogleraar Oude Testament.

*Prof.dr. Barend Kamphuis
(foto Maarten Boersema, TU Kampen)*

In die tijd hebben ze in trouw hun ambt vervuld. Ze mochten naar lichaam en geest de kracht ontvangen om hun werk te doen. En daar zijn zijzelf en hun geliefden, maar daarmee zijn ook de universiteitsgemeenschap en de kerken

Prof.dr. Gert Kwakkel

te feliciteren. Er is inmiddels een hele generatie predikanten en theologen die hun vorming in belangrijke mate van deze beide broeders hebben ontvangen.

Voor prof. Kwakkel gaat er in deze tijd het nodige veranderen nu hij zijn werk in Kampen met een taak in Frankrijk zal combineren. We wensen de beide hoogleraren Gods zegen toe in hun leven en op hun werk, én we spreken de wens uit dat de arbeid van deze hoogleraren ook in de toekomst mag zijn tot eer van God en tot verbreiding van het evangelie.

We hopen dat de Here ons, mede door de inspanningen van deze twee theologen, een nieuwe generatie voorgangers geeft die uit Oude en Nieuwe Testament de levende God kennen en die daarom de gereformeerde leer trouw willen verdedigen en uitdragen.

Een gepromoveerde medewerker

Ds. Egbert Brink ontving deze zomer van de Promise Christian University en de William Carey University, beide gevestigd in Pasadena (California) de titel van doctor in de theologie. Dat gebeurde vanwege zijn wetenschappelijke werk dat hij jarenlang deed voor de Faculté Evangélique de Bangui in de Centraal-Afrikaanse Republiek.

Ds. Brink promoveerde op zijn onderzoek naar traumaverwerking in het boek Job. In de Afrikaanse context, waar zijn leesoefeningen in Job plaatsvonden, bleek een bijzondere klank-

kast aanwezig voor de vragen van zijn onderzoek. Bij het beluisteren van de klachten en het lijdensverhaal van een geslagen mens is het goed te beseffen dat de Here zelf een pleitbezorger geeft

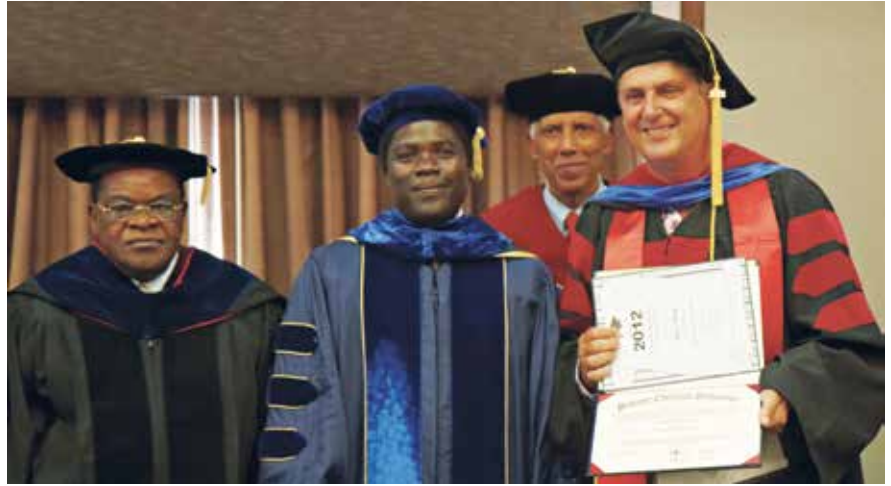
die voor je opkomt in het lijden. En daarin bepleit Brink een christologisch lezen van het boek Job.

Brink is een drukbezet man: drie dagen in de week is hij predikant in Waddinxveen. Verder is hij in deeltijd verbonden aan de Universiteit van Kampen als docent Oude Testament en aan de opleiding godsdienst-pastoraal werk aan de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle. Afrika heeft hij daarbij in zijn hart gesloten. Met dankbaarheid zien we dat hij bij dat alles

nog gelegenheid vindt af en toe in ons blad te publiceren.

We wensen ds. Egbert Brink en zijn geliefden van harte geluk met de wetenschappelijke erkenning voor zijn arbeid. We wensen hem de kracht van de Here toe bij al zijn bezigheden.

Egbert Brink PhD met (naast hem) zijn promotor, prof.dr. Moussa Bongoyok

Stroom

De missionaire gemeente Stroom in Amsterdam heeft in de afgelopen maanden nogal wat tongen losgemaakt en pen- nen in beweging gebracht. De daar ontstane gemeente vroeg aan de classis om te worden toegelaten als volwaardige lid- kerk.

Dat verzoek is, als je erover nadenkt, iets geweldigs. De kerken hebben gezamenlijk een kerkplantingsinitiatief ondersteund. Daar is voor gebeden, daar is mankracht voor ingezet en geld. En nu is er door de zegen van de Here een nieuwe gemeente die zich aandient om in de classis te worden aanvaard. Het eerste wat je zou kunnen bedenken, is dat hier wel een bijzonder feestelijke vergadering aan zal worden gewijd.

Maar er zitten toch nogal wat haken en ogen aan de situatie. Zodanige zelfs dat een heel aantal leden van de Gereformeerde Kerken, onder aanvoering van prof. Douma en ds. Wilschut, een publiek appel liet uitgaan naar de leden van de classis om deze gemeente niet als volwaardig lid van de kerken toe te laten.

De bezwaren die rondom die aanvraag te maken zijn, cirkelen rond meerdere kernen:

1. Het leiderschap van de gemeente wil zich niet aan de gereformeerde belijdenis binden door ondertekening van de drie formulieren van enigheid.

2. De nieuw-gestichte gemeente kent vrouwen in de ambtelijke dienst.
3. Deze kerk is geïnstitueerd volgens een niet geheel duidelijke procedure.
4. De ontwikkelingen in Stroom lijken op gespannen voet te staan met afspraken die binnen de classis zijn gemaakt.

Verderop wil ik die bezwaren nader onder woorden brengen.

Getuigenis

Behalve dit alles is er rondom het verzoek van Stroom nog een tweede stroom van gesprek gaande. Hebben de leden van de kerk die hun bezwaren kenbaar hebben gemaakt, daar niet een onkerkelijke weg in bewandeld? Waar bemoeien zij zich mee? (Vooraf moet duidelijk zijn dat ik op persoonlijke titel medeondertekenaar ben van het stuk. Er zijn binnen de redactie van dit blad minder ondertekenaars dan niet-ondertekenaars. Het is bepaald geen *Nader Bekeken*-actie. Het is opvallend om te zien hoe het

Nederlands Dagblad de ondertekenaars van het appel neerzette als 'emeriti en mensen rond het blad *Nader Bekeken*'. Ik vraag me af of er bij de ondertekenaars meer abonnees van dit blad zitten dan abonnees van *De Reformatie*. Daar zal de journalist geen onderzoek naar hebben gedaan. Je zou ook kunnen zeggen: de ondertekenaars zijn bijna allen abonnees van het *Nederlands Dagblad* en bezitters van een kleurentelevisie. En daarmee zeg je ook niets.)

Laat ik maar gewoon zeggen dat deze ondertekenaar vanaf het begin geweten heeft dat hij met zijn handtekening onder het publieke appel niet een kerkelijke weg ging.

Daarmee bedoel ik: ik heb me altijd gerealiseerd dat een appel als dit nooit meer kan zijn dan een getuigenis in de richting van de broeders die in de kerkelijke vergadering geroepen zijn om hierin te beslissen. En ik ga er ook van uit dat er naar kerkelijke vergaderingen broeders worden afgevaardigd die hun winst kunnen doen met opmerkingen van derden, en die als dat nodig is, ook hun rug recht kunnen houden. De kerkelijke vergadering zelf zal altijd zeggen dat een appel als dit terzijde moet worden gelegd. Ik had niet anders verwacht en ik vind dat ook helemaal niet erg. Sterker nog, ik zou het vreemd vinden als het anders ging. Voor mij heeft het appel net zo veel

zeggingskracht als een artikel in een blad als dit. Je mag over deze dingen vrij praten. Het feit dat een kerkelijke vergadering geroepen is beslissingen te nemen, maakt niet dat er dus verder over gezwegen moet worden. Zo werd er ook over bijvoorbeeld de nieuwe kerkorde van alles gezegd en gevonden. In de vorm van artikelen, weblogs en complete boekwerken. En waarom niet? Niemand zegt: dat is onkerkelijk, de kerkelijke vergadering gaat daarover. Dat weten we allemaal best.

Ik herinner me dat ik alweer heel wat jaartjes geleden na een preek over het vierde gebod werd aangesproken door een broeder. Wat ik toch allemaal zei in die preek, terwijl er door de meeste vergadering een uitspraak werd voorbereid... Natuurlijk heb ik me toen kunnen verweren: het feit dat er een kerkelijke vergadering over praat, hoeft ons niet van publieke uitingen over dit onderwerp af te houden. (En al helemaal niet, in dit voorbeeld, van preken over bepaalde catechismuszondagen.)

Ondertussen gaat het wel om een zaak die in de kerken publiek is. Door Stroom en door medewerkers van Stroom is er openbaar getuigenis afgelegd van hun handelwijze en opinies. En ook is het een publiek feit dat de classis Amsterdam-Leiden niet tot een beslissing kon komen en daar apart over moest vergaderen. Daarover is in dit blad meermalen in de Persrevue (juni en juli/augustus), dus al uit de tweede hand, van alles opgenomen.

Publiek gesprek onkerkelijk?

En toch klinkt dat verwijt van onkerkelijk gedrag voortdurend. Iedereen valt over het appel en de schrijvers ervan. Een dieptepunt was het artikel van B. Luiten in *De Reformatie* van 21 september jongstleden. 'Wat er nu gebeurt, moet niemand willen: dat de discussie in de krant wordt gevoerd terwijl de zaak nog onder de classis is.' Ik zou niet weten waarom er alleen aan de tafel tijdens de classis over deze zaak

kan worden gesproken. Waarom kan er niet publiek over de gereformeerde identiteit van dit kerkplantingsproject gesproken worden? Zou het niet kunnen dat dat in het verleden gewoon te weinig gebeurd is?

Over de wezenlijke vragen aangaande de identiteit van de kerk zwijgt redacteur Luiten. Dat zou exclusief aan de kerkelijke vergadering toekomen. Nu geldt dat zeker voor het nemen van bindende besluiten. Maar moet daarom het publieke gesprek uit de weg gegaan worden? Bij de vragen waarover het gaat: 'Hoe fundamenteel is de ondertekening van de belijdenis door ambtsdragers? Zijn vrouwen in de ambtelijke dienst vandaag in een lidkerk van de GKv te accepteren?', zwijgt *De Reformatie*. Nu gaat het in het artikel van Luiten alleen nog over de door de critici gevolgde procedure en niet

ken. Ook in liturgische onderdelen als bijvoorbeeld de gebeden. 'Dat was allemaal kerkrechtelijk in orde omdat de gemeentestichter in alles de verantwoordelijkheid had. Bovendien was de kerkenraad van Amsterdam-Centrum eindverantwoordelijk voor alles wat er in Stroom gebeurde.' En nu wordt het project een echte kerk: 'De taak die de zusters verrichten, heet voortaan ambt. En ineens kan dat niet!' Daar ligt dus in de aanleg mijns inziens al het probleem. We zijn al zonder het zelf in te zien, bezig belangrijke afspraken uit te hollen, en dat gebeurt niet alleen in Stroom.

Een fundamenteel gesprek daarover is goed. Dat kan ook aan Stroom in het vooruitzicht worden gesteld. Maar het is kerkelijk gedrag je tot die tijd te conformeren. Zelfs als non-conformisme je *format* is.

Stromend water bij Bath, Groot-Brittannië

over de wezenlijke vragen die op tafel zijn gelegd. Waarom niet ook maar heel even in *De Reformatie* aan de zaak zelf geroken? Is dat nu wat je verwacht, als je een gereformeerd opinieblad uit het cellofaan trekt?

Luiten heeft het wel even over de voor geschiedenis van Stroom. Daarbij geeft hij aan dat vrouwen altijd overal bij de leiding van Stroom waren betrok-

Bezwaren

De bezwaren die tegen de gang van zaken in het project Stroom zijn in te brengen, noemde ik hierboven al even kort. Nu wat inhoudelijker.

1. *Het leiderschap van de gemeente wil zich niet aan de gereformeerde belijdenis binden door ondertekening*

van de drie formulieren van eenheid. Ambtsdragers ondertekenen de drie formulieren van eenheid. Dat is een afspraak die terug te vinden is in artikel 54 van de KO.

Een kerk die zich op de classis meldt, doet dat met een credentiebrief. Met de credentie- of geloofsbrief kunnen de afgevaardigden laten zien dat ze werkelijk zijn afgevaardigd. En de hen zendende kerk zegt toe de besluiten van de meerdere vergadering te zullen naleven. Daarbij staat vermeld dat die besluiten dienen te zijn overeenkomstig datgene waarvoor we samen staan: het Woord van God en de gereformeerde belijdenis, dat wil zeggen, de drie formulieren van eenheid. In plaatselijke kerken tekenen ambtsdragers een ondertekeningsformulier of verbindingsformulier, waarin ze zich binden aan die belijdenisgeschriften. En op meerdere vergaderingen zijn de gezamenlijke belijdenisgeschriften ook de gezamenlijke grond waarop vergaderd wordt. Op een generale synode betuigen de deelnemers hun instemming aan die belijdenis door op te staan. Een ondertekening heeft immers al bij de ambtsaanvaarding in de thuiskerk plaats gehad.

Moeite met de tekst van het ondertekeningsformulier

Wat gebeurt er nu als er een kerk die die ondertekening niet wenst, lid van de classis wordt? Dan breekt er toch iets in de eenheid en het onderlinge vertrouwen?

Gelukkig gaat het, lezen we, niet om een inhoudelijke kritiek op de belijdenis, maar moeite met de tekst van het ondertekeningsformulier. Maar als daar dan moeite mee is, welke moeite is dat dan? Is het raar dat je daarbij meteen denkt aan de situatie die zich in Stroom voordeed, waarbij de keuze werd gegeven tussen kinderdoop en geloofsdoop?

2. *De nieuw-gestichte gemeente kent vrouwen in de ambtelijke dienst.* Binnen Stroom heeft men de ambten ingesteld en daarbij is men

gebleven bij de functies die in het verleden over mannen en vrouwen verdeeld werden. En dus zijn er ook vrouwen die nu een ambt ontvangen hebben.

Als kerken zijn we in een gesprek gewikkeld over vrouwen in de ambtelijke dienst. Tot op heden zijn alle ambten gesloten voor vrouwen. De onderbouwing daarvoor vinden we in de zogenaamde 'zwijgteksten' in de brieven van Paulus (1 Kor. 14:33-39; 1 Tim. 2:11-15). Paulus sluit vrouwen uit van de ambtelijke dienst en doet dat met een beroep op de schepping. Dat laatste is belangrijk, omdat eruit blijkt dat Paulus zich niet baseert op de specifieke situatie van zijn eigen tijd. Zijn spreken hebben we juist altijd gelezen als iets wat geldig blijft voor de gemeente van vandaag. Daarover is discussie gaande. Maar zó staan we er als kerken vandaag in.

En wie lidkerk van de GKv wil zijn, zal naar die regel omgaan met de ambtsvervulling. Het kan niet zo zijn dat het enkele feit dat er discussie over is, maakt dat we hier niet meer voor willen staan. Ik aarzel om de term die eerder viel, te gebruiken, maar vooruit dan maar: dat is onkerkelijk gedrag.

3. *Deze kerk is geïnstitueerd volgens een niet geheel duidelijke procedure.* In het ND van 19 maart jongstleden stond vermeld dat er in Stroom ambtsdragers waren aangewezen volgens een eigenaardige procedure: er waren zes kandidaten voor vijf functies. De kandidaten pakten ieder een steentje. Wie het witte steentje pakte, werd geen ambtsdrager. Wie de zwarte steentjes pakte, wel. Nu is er over deze procedure wel wat op te merken. Verdisconteer je zo wel voldoende dat de gemeente inspraak heeft? De leiding van de Here is er ook in geval van een verkiezing door de gemeente. En je doet dan ook recht aan het hedendaagse gevoel dat je invloed hebt op wie er leiding over de gemeente krijgt toevertrouwd. Bij een verkiezing sta je voor de

vraag wie er mag stemmen. En dat kan lastig zijn in een situatie van gemeentestichting. Het is dan nogal eens onduidelijk welke status de aanwezigen hebben. Zijn het leden of gasten? Probeer in die context maar eens een presentielijst op te stellen. Tegen die achtergrond is de afwijkende procedure weer beter te begrijpen.

Maar de achtergrond is daarmee eigenlijk al geschetst: een kerk institueren kan niet zonder dat de classis daarbij betrokken is. Hier heeft het gereformeerd kerkrecht gelukkig al over nagedacht: een kerk waar nog geen kerkenraad is, wordt door de classis onder de zorg van een naburige kerkenraad gesteld (art. 39 KO). En de ambten kunnen niet worden ingesteld zonder de instemming van de classis (art. 38 KO).

De kerken werden hier verrast door een procedure

Het lijkt erop dat de kerken hier verrast werden door een procedure die zich niet heeft willen voegen binnen de kaders die daarvoor binnen de kerken zijn afgesproken. Alweer: onkerkelijk gedrag.

4. *De ontwikkelingen in Stroom lijken op gespannen voet te staan met afspraken die binnen de classis zijn gemaakt.* Op 6 september 2007 deed de classis Amsterdam-Leiden een uitspraak over de gemeentestichtingsprojecten. Daaraan ging het werk van een deputaatschap 'ruimte en richting gemeentestichting' vooraf. Daar heeft de moederkerk van Stroom (de Oosterparkkerk te Amsterdam) onder meer beloofd:
 - 1) *zich van het begin af aan helder uit te spreken over de basis van de t.z.t. te stichten gemeente(n): het gaat om een gemeente*
 - die de Bijbel als Woord van God aanvaardt,
 - die Jezus Christus als de kern van het Woord belijdt,
 - die zich geroepen weet tot

de bediening van doop en avondmaal zoals de gereformeerde belijdenisgeschriften daarover spreken,

- die zich geroepen weet haar leden op ongehoorzaamheid aan het Woord aan te spreken en daaraan zo nodig ook consequenties te verbinden.

- 2) van hen aan wie zij bij de gemeentestichting een leidende rol toevertrouwen instemming met deze basis te vragen door ondertekening van de Drie Formulieren van Eenheid.

Het hoeft geen betoog dat deze afspraak op dit moment niet wordt nageleefd.

Liefdevolle verwondering

Hoe nauw moet je het nemen? Dat is een vraag die zich laat stellen als het gaat over mensen die in een gemeentestichtingsproject net tot geloof komen. Moet je daar niet als kerk met de nodige coullance mee omgaan?

Moet wie tot geloof komt, meteen begrijpen dat de beloften van God bij de doop zo bepalend zijn dat kinderen van gelovigen behoren gedoopt te worden? Terwijl heel de samenleving de persoonlijke keuze centraal stelt...

Moeten zij meteen inzien dat de Here aan vrouwen in de kerk geen leidende taken heeft toegedacht? Terwijl heel de samenleving van volledige gelijkheid van man en vrouw doortrokken is...

Zeker moet er op vele punten geduld en rustig onderricht zijn. Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd. Dat zal voor Amsterdam niet anders zijn. En voor de verandering van mensenharten is een wonder nodig. En doorgaans ook veel tijd. De naam Stroom geeft het al aan: ruimte voor het proces.

Ik ben dit artikel begonnen met te spreken vanuit de verwondering dat er mensen tot geloof komen. En mijn schrijven hier en mijn ondertekening van het appel komen voort uit zorg voor broeders en zusters die nog maar net de Here Jezus hebben leren kennen. Wat voor kerk hebben zij nodig? Toch een kerk met een leiderschap waarin men voluit loyaal is ten opzichte van de

belijdenis en de praktijk van de kerken? Ik kan het niet mooier zeggen dan ds. Rob Visser in het ND van 6 september: *Tot geloof komen betekent niet dat je in een keer alles weet en in alles volgens Gods wil denkt, voelt en leeft. Zo is het ook wanneer missionair werk gedaan wordt en daardoor een gemeente ontstaat.*

Die leer is maar geen theorie, maar de levende stem van de levende God. Daarin trilt zijn grootheid en liefde

Juist dan is het van het grootste belang dat er goede leiding gegeven wordt; dat er missionaire werkers, en later ambtsdragers, zijn die zelf voorbeelden van de gezonde leer zijn. Die juist die leiding aan de gemeente geven. De brieven van Paulus aan onder meer Timoteüs en Titus staan daar vol van. Die leer is maar geen theorie, maar de levende stem van de levende God. Daarin trilt zijn grootheid en liefde.

En zo komt deze kroniek uit bij de derde stroom van reacties. En die geeft aan wat de onderstroom is van al deze discussies: wat is nu eigenlijk een gereformeerde identiteit?

Pionierskerken

Op de gereformeerde identiteit van pioniersgemeenten studeerde ds. Mark van Leeuwen. En in het ND van 4 september schrijft hij samen met Stefan

Paas en Hans Schaeffer een artikel over de gereformeerde identiteit van de pionierskerken.

Zij onderscheiden drie niveaus van gereformeerd. Ik knip uit hun artikel:

1. *De klassieke gereformeerde traditie, die geworteld is in de theologische ontdekkingen van de zestiende eeuw. Het gaat hier om de katholieke gereformeerde erfenis, waarbij zaken als de rechtvaardiging door het geloof alleen, het verbond en het initiatief van God in de redding van de mens centraal staan. Dit is de onopgeefbare kern van de gereformeerde traditie; hier klopt haar hart.*
2. *Hier betreft het bepaalde kerkelijke beslissingen, zoals rondom de vrouw in het ambt. Die besluiten zijn gebaseerd op Schriftuitleg en zij zijn integer genomen. Zij moeten niet zomaar aan de kant worden geveegd. Maar zij worden niet unaniem door gereformeerden gedeeld, zelfs niet binnen één kerkverband. Het is op deze punten blijkbaar mogelijk de Schrift ook anders uit te leggen. Daarmee is het allemaal niet willekeurig geworden, maar het zou ons wel voorzichtig moeten maken dergelijke beslissingen te scharen onder de grondslag van ons gereformeerd-zijn.*
3. *Het woord 'gereformeerd' wordt ook meer sociologisch gebruikt, als aanduiding voor bepaalde afspraken*

binnen een kerkverband, bijvoorbeeld over procedures, te zingen liederen, en zo meer.

De Theologische Universiteit Kampen heeft onlangs onderzoek gedaan naar het gereformeerde karakter van vier pioniersgemeenten binnen de vrijgemaakte kerken (Stroom was daar één van). Dit onderzoek richtte zich op niveau 1 van het begrip 'gereformeerd'.

De conclusie van hun artikel is dat Stroom voluit gereformeerd is. Met velen ben ik verbaasd zowel over de uitslag als de methodiek van dit onderzoek.

Woord houden

Juist wanneer trouw moet blijken in concrete gehoorzaamheid die niet vanzelfsprekend is, wordt het probleem gezien als een open kwestie die het gereformeerde karakter niet raakt (vrouw en ambt, loyaliteit aan de procedures van het kerkverband).

Maar de drie niveaus zijn toch helemaal met elkaar verbonden? De onopgeefbare kern van de gereformeerde traditie is in het geding als we de Schrift uitleggen. En ook als we ons eenvoudig aan afspraken houden. Omdat we ons woord houden.

Het hart klopt in je borst. Ja. Maar je voelt diezelfde hartslag in je pols en in je keel. En dan klopt ook daar je gereformeerde hart. (Het beeld is van collega Jan Wesseling.)

Ook bij zoiets formeels als je handtekening onder een verbindingsformulier gaat het om gereformeerde identiteit in actie.

In het door Van Leeuwen, Paas en Schaeffer gepresenteerde onderzoek stonden ook cijfers die zouden aanto-

Een laagdrempelige kerk is ook het laagste punt van de kerken

nen dat de instemming met de gereformeerde identiteit in de onderzochte gemeenten overweldigend was.

Maar die cijfers hebben duidelijk hun keerzijde. Collega Jan Wesseling wees erop in een ingezonden in het *ND* (dat helaas niet helemaal werd geplaatst).

Daarin draaide hij de gegevens zoals ze op 4 september in het *ND* stonden, om: *Het is maar hoe je kijkt:*

- Van de betrokkenen ziet 7% de Bijbel niet als het geïnspireerde Woord van God.
- 17% vindt de Bijbel niet relevant voor alle terreinen van het leven.
- 40% onderschrijft niet dat de redding van mensen 'helemaal afhangt van God'.
- 35% betwijfelt dat de dood van Christus leidt tot de redding van alle mensen.
- Voor 55% is het woord 'verbond' niet van grote betekenis.
- 62% vindt kinder- en volwassendoop gelijkwaardig.
- 40% is van mening dat het ambt niet helpt tegen verzakelijking.

Wanneer je de definitie van wat gereformeerde identiteit is, eerst verbreedt, valt er veel onder. Ds. Henk ten Brinke in het *ND* van 8 september: *Er komt uit wat je er in stopt.*

Hoe is er te schrijven over 'de klassieke gereformeerde traditie' en 'de katholieke gereformeerde erfenis', zonder te verwijzen naar de gereformeerde belijdenisgeschriften?

Laagdrempelig

Stroom is laagdrempelig. Dat houdt in dat het makkelijk is om binnen te komen. Men streeft naar het weghalen en voorkomen van drempels in een specifieke gereformeerde subcultuur. Geen *incrowd*-taalgebruik.

Ik wijs erop dat dit niet alleen een plaats is waar mensen tot geloof komen. Het is ook een plaats waar nogal wat mensen bijeenkomen die het in de gevestigde Gereformeerde Kerken niet meer kunnen vinden. Zij komen in

Stroom en zeggen: zo kan het ook.

Een laagdrempelige kerk is ook het laagste punt van de kerken.

Mensen die op afstand van de kerken komen te staan, proberen het nog een tijdje in Stroom maar nemen daarna finaal afstand. Een laagdrempelige kerk

is niet alleen laagdrempelig voor binnenkomers, maar ook voor mensen die vertrekken.

Stroom is een missionaire gemeente. En het is een plek waar onvrede met kerkelijke structuren en gewoonten een uitlaatklep vindt.

Dat maakt de controverse ook zo spannend.

Kees Haak, docent missiologie, elenc-tiek, evangelistiek en oecumenica van de derde wereld aan de TU te Kampen probeert in *De Reformatie* van 5 oktober de spanning op Stroom terug te brengen tot een aanvaardbaar voltage. Daarin werkt hij met de parallel met zendingswerk in het buitenland. Daar heb je geduld met een kerk die zich nog ontwikkelt. En je probeert invloed uit

'Er komt uit wat je erin stopt

te oefenen om die ontwikkeling een gereformeerde richting te laten hebben. Docent Haak: *Er wordt gelegenheid geboden naar traditionele standpunten en dogma's toe te groeien.*

Het komt me voor dat Haak de situatie niet geheel recht doet. We moeten bij Stroom constateren dat de 'traditionele standpunten en dogma's' hier worden gerelativeerd door de krachten die de Nederlandse kerken in hun eigen mid-den hebben aangesteld (en betaald). Dat maakt de parallel met een oecumenisch contact in de derde wereld wel wat vergezocht. En ook lijkt de constatering gerechtvaardigd dat de groei eerder de omgekeerde richting uit gaat: van de traditionele standpunten en dogma's af. Veel van de bezoekers van Stroom zijn ook gereformeerd geweest. En het is de vraag of ze ooit weer terug willen. Dus waarheen stroomt het in Stroom? Eerder weg van onze gezamenlijke gereformeerde belijdenis. Terecht dat er spanning staat op Stroom. We bidden de classis de wijsheid van Boven toe.

Afgesloten 5 oktober 2012.

Professor Bram van de Beek over de Heilige Geest

Thema
Aryjan Hendriks

Opnieuw vraag ik aandacht voor de onlangs verschenen studie van professor Bram van de Beek. Ik besprak al wat hij schrijft over de kerk als het lichaam van Christus. Het tweede deel van zijn boek handelt over de Heilige Geest. De auteur geeft een belangrijke uiteenzetting waar ik graag wat van vertel.

De Heilige Geest en zijn werk staan immers in de belangstelling. Er is op dit punt de laatste decennia veel ingehaald in de theologische bezinning, vergeleken met vroegere tijden.

Correctie op eigen denken

Het verrassende van Van de Beek is dat hij zich afzet tegen een leer van de Geest (*pneumatologie*) die inzet bij het werk van de Geest in de schepping en de geschiedenis van onze wereld. Wat dit betreft, betekent zijn jongste studie veelszins een correctie op zijn bekende eerdere boek over de Geest onder de titel *De adem van God*, dat in 1987 verscheen. Daarin zet hij de Geest van Pinksteren in wijde verbanden en klaagt dat men in de theologie zo weinig aandacht heeft voor het *kosmische* werk van de Geest, als Degene die alles vervult en in de geschiedenis bezig is. Hij benadrukt daar dat de Geest 'niet alleen van Christus uitgaat' en dat er ook 'een eigenheid in het werk van de Geest' is, 'die we niet christologisch kunnen verwoorden'.

Nu echter keert Van de Beek zich tegen de neiging in de huidige theologie om

de Geest los te maken van Christus en zijn kerk, en komt hij tot de uitspraak: 'Elke pneumatologie die niet volledig staat in het perspectief van Christus en zijn werk, ontspooit.' Hij schrijft: 'Het

Het gaat om de Geest die werkt in de kerk

gaat dus niet om een goddelijke Geest die scheppend en inspirerend overal te vinden is, maar om de Geest die is uitgestort door de Vader van Christus op de pinksterdag en die werkt in de kerk.' In het voetspoor van de oude kerk ziet de auteur de Geest en de kerk onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Nieuwe reformatie

De Geest is de presentie van de levende Christus in de kerk. De kerk is de *zichtbare* gestalte van de aanwezigheid van de Geest. Hij woont in haar. De kerkvader Irenaeus zegt dan ook: 'Waar de kerk is, daar is de Geest en waar de Geest van God is, daar is de kerk.' Van de Beek vindt dat ook terug in het

Nieuwe Testament. Waar mensen geloven en gedoopt worden, is de kerk, zo laat ons Handelingen zien.

Tegenover de tendens om de kerk als *instrument* van de Geest te zien waardoor Hij de wereld vernieuwt en het rijk van God doet komen, en de evangelisch-charismatische benadering met haar gerichtheid op individuele beleving en weinig aandacht voor het institutionele kiest Van de Beek voor de kerk als *eucharistische gemeenschap*. Daar staat de viering van Woord en sacrament onder verantwoordelijkheid van het geordineerde ambt in het centrum, en niet de gerichtheid op de wereld en de persoonlijke beleving.

Hier heb je weer Van de Beek ten voeten uit! Als het missionaire en de beleving 'hot items' (soms tot vermoeiens toe) in onze dagen worden, zegt onze professor: ik breng jullie dwars daartegenin bij wat mijns inziens centraal moet staan wanneer je het over de kerk hebt. En hij stelt dat we toe zijn aan 'een nieuwe reformatie': 'We zullen opnieuw moeten leren wat de eucharistie als geneesmiddel van het eeuwige leven is. Daar is ons thuis en daar werkt de Geest die ons de dood van Christus doet gedenken.'

De eucharistie als geneesmiddel van het eeuwige leven

Van de Beek wil dan ook nieuwe aandacht voor het sacrament, en een liturgie waarin Woord en sacrament beide

tot hun recht komen. Prediking en viering gaan samen.

Het roer moet om! We moeten de betekenis van de *institutionele* kerk weer gaan zien. De Geest 'is nergens anders present in de wereld dan in Woord en sacrament, waar Christus als de Gekruisigde in gedachtenis is'. Van de Beek stelt zelfs: 'wie ontkent dat de kerk de woning van God is in de Geest, lastert de Heilige Geest.'

Het doet een gereformeerd hart goed wanneer Van de Beek dit tegengeluid laat horen en de betekenis van de (institutionele) kerk als woon- en werkplaats van de Geest benadrukt.

Waar het Woord bewaard wordt, daar is de Geest

Maar ik vind het te kort door de bocht om te stellen: de kerk *is* het huis van de Geest. Dat mag en moet ze volgens de Schrift zijn (vgl. Ef. 2:22). Van de Beek nadert het *roomse* standpunt, zoals hij zelf toegeeft. Maar de Reformatie heeft hier altijd de reserve ingebouwd van de gehoorzaamheid aan het *Woord*. Zij zei niet: waar de kerk is, is de Heilige Geest, maar: waar het Woord bewaard wordt, daar is de Geest. Typerend is wat Calvijn schrijft aan kardinaal Sadoletus (1539): 'Omdat Hij (Christus) voorzag, hoe gevaarlijk het is zich op de Geest te beroepen zonder het Woord, heeft Hij wel beloofd, dat de kerk door de Geest zou worden geleid, maar Hij heeft die leiding aan het Woord verbonden.'

Geheimenis van de Geest

Van de Beek wijst erop hoezeer de vroege kerk de Geest ziet spreken in en door de Schrift. Die vroegkerkelijke lijn moeten we in het oog houden, willen we theologisch vaste grond onder de voeten hebben. We moeten het niet zoeken in allerlei ingevingen in het heden, maar we moeten steeds weer terug naar de Bijbel.

Maar de Geest heeft niet alleen gesproken door de profeten, Hij spreekt nog steeds door de *preek*, die bediening van het Woord van de Geest is. Opvallend is dat Van de Beek tegenover het huidige

neerhalen van de preek – als slechts bijbeluitleg door een deskundige – opkomt voor de *status* van de preek: de ambtelijke bediening van het Woord. Dat vraagt studie en eerbied.

De kerk is niet de plek voor grappen en grollen. Het is de plek waar het Woord bediend wordt rond het sacrament en waar het eeuwige leven ontvangen wordt. Ik kan Van de Beek hier alleen maar van harte bijvallen!

De prediking moet in geloof gehoord worden. Maar het is de Geest die dit geloof werkt en ons wederbaart. Het geloof vindt zijn basis in het geheimenis van de Geest en gaat aan onze eigen beslissing vooraf! Arminius (vader van de remonstranten) zag dit anders. En in zijn spoor ging later John Wesley (18^e eeuw), die openlijk verklaart: een mens moet zelf voor Jezus kiezen. Deze Wesley heeft grote invloed gehad op de latere opwekkingsbewegingen die nadruk leggen op de persoonlijke geloofskeus. Van de Beek schrijft: 'Door evangelische invloeden denken veel mensen in de klassieke gereformeerde kerken niet anders...' Als dat waar is, weten onze predikanten wat hun te doen staat, teken ik hierbij aan. Niet minder dan de eer van onze God is hier in geding!

name in de verkondiging van het evangelie. Al vroeg krijgt het woord 'dienst' (*diakonia*) een specifieke betekenis in de zin van degene die als speciale taak de verkondiging van het evangelie heeft. Van de Beek meent dat we in de kerk de Here dienen en elkaar dienen tot opbouw van het lichaam van Christus. Tegenover de hedendaagse nadruk op de dienst aan *de wereld* stelt hij dat er nergens in het Nieuwe Testament sprake is van een specifieke dienst van de kerk aan de wereld afgezien van de verkondiging van het evangelie. 'Juist het Matteüsevangelie laat zien dat de wereld niet het doel van de kerk is, maar de kerk het doel van de wereld' (vgl. Mat. 28:18v).

Al waardeer ik het accent dat de auteur legt op de verkondiging aan de wereld en het dienen van elkaar in de kerk, ik blijf toch ook turen op teksten die spreken van 'de liefde tot *allen*' (1 Tes. 3:12; 5:15), om van Galaten 6:10: 'voor iedereen het goede doen' nu maar te zwijgen. Is de kerk ook niet geroepen tot *liefdedienst* (met woord en daad) jegens 'hen die buiten zijn'? Opmerkelijk is wat Van de Beek over de *charismata*, de gaven van de Geest, schrijft. Van een streeptheologie (die bijzondere gaven waren beperkt tot de apostolische tijd) wil hij niet weten.

Geen streeptheologie

Wie of wat wordt er gediend in de kerk? In de eerste plaats gaat het om het dienen van God en vervolgens het dienen van Christus. Dat laatste gebeurt met

Dat is te strikt. Er zijn expressies van die bijzondere gaven de hele kerkgeschiedenis door, tot op de dag van vandaag. De Geest is vrij om ze opnieuw uit te delen. Daarbij wil Van de Beek niet dat we allerlei begaafdheden van kerkleden voorzien van het predicaat 'charisma'. De charismata waren en

zijn *uitzonderlijke* gaven, al is er een overgang. Efeziërs legt juist de nadruk op 'gewone' gaven die dichterbij be-gaafdheden komen als leidinggeven en de Schrift uitleggen. Ook dat zijn gaven van de Geest.

Het betoog van Van de Beek is hier niet sterk. Want in 1 Korintiërs 7:7 zegt Paulus: 'ieder heeft van God zijn eigen *charisma*' en in Romeinen 12:6: 'We hebben verschillende *charismata*' en dan noemt de apostel in vers 7v juist geen 'uitzonderlijke ga-

ven'. Het klopt niet met het spreken van Paulus om alleen 'uitzonderlijke' gaven *charismata* te noemen!

Van de Beek gaat daarin nu verder dan hij eerder deed in zijn boek *De adem van God*, waarin hij tot de conclusie kwam 'dat er geen strikte grens is te trekken tussen de *charismata* en de andere gaven...' (p. 104). Daar ben ik het meer eens mee!

Tegenover alle drukte rond de Gees-tesgaven vandaag schrijft Van de Beek terecht: 'De gaven die de Geest schenkt zijn momenten in de tijd, die de Geest uitdeelt, verspreid over verschillende mensen, om de gemeente in de ge-
stalte van de tijd te steunen. Zij zijn niet essentieel voor het christen-zijn en hebben een tijdelijk karakter.'

Hemel op aarde

Aan het slot van zijn studie handelt Van de Beek nog over de *samenkomsten* van de gemeente. Het is 'in' om de Geest vooral te verbinden met de enkeling en zijn beleving van het werk van de Geest. Je kunt dan denken aan sterk bevindelijke kringen, maar ook aan de arminiaanse variant in het evangelisch-charismatische: als ik voor Hem kies, dan is de Geest er voor mij. Hij laat Zich vinden door wie Hem zoeken.

Voor de vroege kerk is dat een onvoor-
stelbare ontwikkeling. De Geest is voor alles present in de kerk en voor zover Hij present is in de enkeling, is Hij dat omdat die enkeling zich in de gemeen-
schap van de katholieke kerk bevindt. In een tijd van individualisme moeten we ons weer bewust zijn dat de Geest met zijn gaven Zich laat vinden in *de samenkomst* van de gemeente. 'In de

verkondiging van het Woord spreekt de Geest en in de eucharistie delen we in zijn gemeenschap het leven van Chris-tus. Hier is de hemel op aarde. Hier is het eeuwige leven tegenwoordig.'

'In het zicht van de liturgische viering verbleken alle ideeën over individuele geesteswerkingen. Wat stellen ze voor vergeleken bij deze glorie? De liturgie is een fontein van leven door de Geest en

De liturgie is een fontein van leven door de Geest

de individuele erva-
ringen hebben alleen
betekenis als drup-
pels die afspatten
van deze overvloed.

Ze zijn alleen licht als ze het licht weer-
kaatsen van het eeuwige leven dat God uitdeelt.'

Nu wij zo tobben met slecht bezochte tweede kerkdiensten, is het goed naar Van de Beek te luisteren. Het 'wij-samen' gaat voor het 'ik-persoonlijk'. We moeten weer gaan beseffen wat een kerkdienst is en wat het 'samen met alle heiligen' inhoudt. We redden het niet met het 'opleuken' of 'moder-niseren' van die tweede dienst. We redden het alleen wanneer we weer de kerkdienst zien als *de* werkplaats van de Geest die door Woord en sacrament ons eigen maakt en doet vieren wat wij in Christus hebben.

Veel uitroeptekens

Ik heb veel uit de omvangrijke studie van professor Van de Beek laten rus-
ten. Helaas, want er staat veel in wat lezenswaardig is. Naast vraagtekens plaatste ik, zoals ik al eerder schreef, vaak uitroeptekens. Want de auteur biedt veel wat tot kritische reflectie uitnodigt als het gaat over de kerk en het werk van de Heilige Geest. Zijn boek is ook daarom het bestuderen waard omdat Van de Beek steeds weer de huidige tendensen en voorkeuren in het zicht op de kerk en de Geest kritisch ter sprake brengt. Zijn boek is vooral voor predikanten een 'must' wanneer zij werkelijk *profetisch* willen preken. Ik neem dan 'profetisch' in de zin die ik van wijlen professor H.M. Ohmann leerde: een woord spreken op zijn tijd.

Het viel me op hoe vaak de auteur A.A. van Ruler (hervormd theoloog uit de vorige eeuw) met instemming

citeert. Het was Van Ruler die na veel inzet voor het 'apostolaat' van de kerk (de roeping van de kerk om met het evangelie de wereld te kerstenen), later juist zo opkwam voor de kerk als 'een eigen tent op de kermis van het leven'. Nu we tot vermoeiens toe horen over het missionaire van de kerk, is het goed dat Van de Beek in het voetspoor van Van Ruler ons weer bepaalt bij de kerk als eucharistische gemeenschap waarin de Geest aanwezig en bezig is. Bij dat 'eucharistische' blijven bij mij vragen. Nadert Van de Beek in dit spreken niet te veel Rome? Zet hij het sacrament niet te veel op één lijn met het Woord? Ik geef hem toe dat de sacramenten niet alleen het geloof 'ver-sterken'. Maar er is wel een vooropgaan van de prediking. Het is het gepredikte Woord dat we in het sacrament per-
soonlijk verzegeld krijgen en vieren. Ten slotte: professor Van de Beek be-
looft ons nog de relatie van de Heilige Geest tot schepping en geschiedenis, kort gezegd het *kosmische* werk van de Geest, in een vervolgstudie te behande-
len. Ik zie ernaar uit.

De kerk als 'een eigen tent op de kermis van het leven'

Teleurstellend vond ik dat hij praktisch geen aandacht geeft aan wat in onze kring over de kerk en de Geest geschre-
ven is. Zelfs K. Schilder wordt nooit genoemd. Tellen wij niet mee als het gaat om schriftuurlijke theologie? Zijn wij geen waardige gespreksdeelnemers in het debat dat Van de Beek met zo veel theologen voert? Ik leg deze vragen graag aan de auteur van een actuele studie voor.

In dit artikel is het tweede onderdeel be-
sproken van het boek van A. van de Beek, *Lichaam en Geest van Christus. De theologie van de kerk en de Heilige Geest*, Boeken-
centrum, Zoetermeer, 2012, 556 pag.,
ISBN 978 90 211 4310 1, prijs € 34,50

'n Bolle

Ooit ben ik gezwicht voor een kindermoment in de kerkdienst. En ik doe het nu elke zondagmorgen. Maar het is dus niet mijn initiatief. Ik stam nog uit de tijd dat een kind werd stilgehouden met drie snoepjes, voor elk preekpunt één snoepje. En ik weet nog van een dominee die zijn preek begon met: Ik heb vanmorgen zeven punten... Mijn kleinere broertje zuchtte, maar ik hield mijn hand op bij mijn moeder.

Onvermijdelijk kwam op een bepaald moment het verzoek bij de kerkenraad om de kinderen voortaan uit de dienst te halen voor iets waarvan we toen nog zeiden: maar dat is een nevendienst! En de kerkenraad wilde dat niet, en dus kwam iemand met het voorstel om in de liturgie een kindermoment op te nemen. En ik moet nu zeggen: ik doe dat inmiddels met plezier. Ik probeer er ook heus wat van te maken. Soms gaat daar extra veel voorbereidingstijd in zitten. Ietwat frustrerend is het natuurlijk als een volwassen kerkganger je nadien zegt: Je preek ben ik vlot vergeten, maar je kindermoment, dat onthoud ik!

Onlangs was ik gastpredikant in mijn eerste, Friese gemeente. In de week vooraf aan de zondag kreeg ik keurig de lijst met instructies toegemailed. Zo gaat dat tegenwoordig. En iedere gemeente heeft dan haar eigenaardigheden. Soms is het een hele waslijst. Tegenwoordig tref ik nog wel eens een slotopmerking aan: U kunt deze week gebeld worden door de dienstbegeleider. Zelf heb ik dat nog niet meegemaakt. Een col-

lega vertelde mij dat hij onlangs voor zijn preekafspraak geen instructies had ontvangen, maar wel had een zuster van de uitnodigende gemeente hem gebeld met de vraag om zijn preektekst. Ze noemde zich de regisseuse van de komende kerkdienst. Hij had haar gezegd dat hij haar die wel toe zou mailen met de complete liturgie. Maar dat hoefde niet, zei zij: U houdt hier de preek, en wij verzorgen zelf de liturgie.

Maar ik kreeg nu dus het verzoek van mijn oude gemeente om een kindermoment in de dienst op te nemen. En, zo werd me toegevoegd, na dat kindermoment kunt u de kinderen de gelegenheid geven om de dienst te verlaten... Prompt komt dan bij mij de neiging op om het kindermoment maar te vergeten. Maar een gastpredikant moet zich aan de instructies houden. Zo gevraagd, zo gedaan. Ik had een preek bij me over de profeet Elisa, en ik wilde de kinderen eerst duidelijk maken in wat voor een tijd hij leefde. Het was de tijd van de invoering van de Baälcultus door koning Achab als vervolg op de beeldendienst van koning Jerobeam. En dus had ik een beeld meegenomen.

Ik doe dat wel vaker, ja, ik sleep tegenwoordig van alles mee naar de kerk. Ik mag daar ook graag naar zoeken, ik struin wel markten af, en intussen ligt mijn zolder vol met kindermomentattributen. Maar het beeld dat ik nu bij me had, stond al langer in mijn huiskamer, een erfstuk van mijn ouders. Het is een stierenbeeld. Mooi felrood, en hij leek me uitermate geschikt

om de kinderen uit te leggen dat je van de sprekende God geen stom beeld moet maken. Ik liet dus het beeld aan de kinderen zien, en – je wilt toch ook wat interactie – ik vroeg hun toen: Wie van jullie weet wat dit is? Een kinderstem riep: 'n Bólle! Er werd wat gegrinnikt en ik werd eerst wat narrig, want ik dacht dat dit kind het tegen mij had. Maar gelukkig realiseerde ik me tijdig in welk taalgebied ik hier was beland. Bolle is Fries voor stier. En dat woord geeft perfect aan waarvoor zo'n stierenbeeld staat: vruchtbaarheid en kracht.

De stemming zat er nu dus in, en ik kon mijn act vervolgen. Ik had bedacht om ten slotte het beeld omhoog te houden en de kinderen te vragen: Zal ik dit stomme beeld nu maar stukgooien? Het was even stil in de kerk, maar toen riep een andere kinderstem luid: Ja!! De kerk schoot nu vol in de lach en ik trachtte mijn beeld te redden: sorry, het is een erfstuk. Vervolgens gingen de kinderen dus de kerkzaal uit. En ik, ik zou aan de preek beginnen toen ik nog een kind hoorde huilen. Ik wil niet!, zei het kind stellig tegen moeder, die het kind uit de bank trok. Nu moest ook ik lachen. Blijf jij maar, kind, zei ik gretig. Toen ik na de dienst in de kerkenraadskamer kwam, zei de dienstdoende ouderling: Het was mooi vanmorgen, wat een prachtig beeld had u bij u, dat vergeten we niet. Thuisgekomen zette ik het beeld weer op z'n plaats in de huiskamer en mijn preek gooide ik in de bak met oud papier.

Geen dauw of regen tenzij ik het zeg

Woordwaarde
Hans de Wolf

Een meelevend kerkmens weet ongetwijfeld waarop de titel doelt. Het gaat om een gesprek tussen koning Achab en de profeet Elia. De laatste komt in 1 Koningen 17:1 met een dreigende boodschap. Daar vroeg het land ook wel om, want heel het leven was met de dienst aan Baäl geïnfecteerd. Dus zei Elia: Er komt voorlopig geen hemelwater naar beneden. Pas als ik het zeg, gaat de hemel weer open.

Wel opvallend zoals Elia het brengt. Geen regen tenzij *ik* het zeg. Dat woordje 'ik' slaat echt op de profeet zelf. Maar hoe kan dat? Moest er niet staan: tenzij *God* het zegt? Het lijkt wel alsof Elia op hetzelfde niveau als God gekomen is.

Met de deur in huis...

Er is nog iets opvallends. Vóór hoofdstuk 17 was de naam Elia nog nooit genoemd. Ineens komt hij als het ware uit de lucht vallen. En hij zegt tegen Achab dat hij in dienst van God staat, maar er was tevoren nooit iets verteld over zijn roeping. De Bijbel valt hier met de deur in huis, oftewel in het koninklijk paleis van Samaria. Vanwaar die haast? Ik denk dat het met het slot van hoofd-

stuk 16 te maken heeft. Daar was verteld hoezeer de afgoderij met Baäl in heel Israël was doorgedrongen. Dankzij Achab en vooral zijn vrouw Izebel. God werd zo getart dat zelfs de vervloekte stad Jericho tijdens de regering van Achab weer herbouwd werd. Dat was bij wijze van spreken de laatste druppel. Toen kon de Bijbel niet langer wachten. Daarom volgt daar pats boem dat eerste vers van hoofdstuk 17. Hier moet ingegrepen worden. En onmiddellijk. Elia kondigt het aan: *geen regen totdat ik het weer zeg.*

Dicht bij God

Maar nu weer terug naar de vraag waar het in dit artikel vooral om gaat. Hoe kan Elia in feite zeggen dat de re-

gen van hem afhangt? Het is natuurlijk waar dat profeten heel dicht bij God leefden. Ze waren de spreekbuis van God en begrepen als geen ander wat God met zijn openbaring bedoelde. Soms is het 'ik' van God nauwelijks te onderscheiden van het 'ik' van de profeet. Ik wijs bijvoorbeeld op Amos 5:1, waar het klaaglied van vers 2 als volgt wordt ingeluid in de NV (1951): 'Hoor dit woord, dat Ik over u aanhef, huis Israëls.' De hoofdletter (*Ik*) wijst erop dat de NV ervan uitgaat dat God zelf dit zegt. In de NBV is uit de spelling niets te concluderen wat de spreker betreft. Maar de commentaren denken vandaag meestal aan een dodenklacht uit de mond van Amos persoonlijk, en volgens mij terecht. Want de eigenlijke uitspraak van God volgt pas in vers 3. Het woordje 'ik' zou hier dan met een kleine letter geschreven moeten worden.

God en mens blijven dus onderscheiden, evenals het woord van God dat de profeet mag spreken en het woord dat de profeet zelf spreekt. Dat is ook mooi te zien in 1 Koningen 21:20-21. Daar lijken de uitspraken van Elia zelf en van

God bijna in elkaar over te lopen, maar in vers 21 is er toch een andere spreker dan in vers 20. Eerst zegt Elia dat hij Achab inderdaad gevonden heeft, en dan volgt een onheilsaankondiging over Achab van de Heer zelf. Daarom mogen we ook in hoofdstuk 17:1 niet zeggen dat het door elkaar loopt en dat Elia met zijn 'ik' eigenlijk God bedoelt. Nee, het is zijn spreken. In het Hebreeuws wordt het als het ware

'Hij bracht hongersnood over hen...,' en in vers 3: 'Krachtens het woord van de Heer sloot hij de hemel...'. Dat zijn ook krasse bewoordingen. Elia sloot de hemel toe en bracht hongersnood over het land. Rond 200 vóór Christus werd er zo over gesproken. Het verbaast niet dat zulke loftuitingen op Elia ook konden doorschieten. Op den duur werd Elia onder de Joden verheerlijkt als een supermens of bijna een halfgod.

Elia op de Karmel

ook vet gedrukt. Letterlijk staat er: *tenzij op de uitspraak van mijn woord*. En God neemt hem die vrijmoedigheid ook niet kwalijk. Dat is anders dan bij Mozes en Aäron, die Gods heiligheid tekortdeden toen ze zelf over Gods macht dachten te beschikken. 'Zullen wij voor u uit deze rots water laten stromen?', zeiden ze tegen het volk (Num. 20:10). Die zelfoverschatting moesten ze zwaar bezuren.

Krasse uitdrukking

Intussen blijft het een gewaagde uitspraak van Elia. Hij roept wel de naam van God aan (in de eedsformule) en zegt er tegen Achab ook uitdrukkelijk bij dat hij in dienst van God staat, maar dat poetst de zelfbewustheid en het effect van zijn spreken niet weg. In later tijd is het ook inderdaad zo opgevat. Ik denk aan wat in de Wijsheid van Jezus Sirach over Elia wordt geschreven in hoofdstuk 48. Daar staat in vers 2:

Maar dat prikkelt temeer om helder te krijgen hoe die inbreng van Elia in Gods beleid nu precies opgevat moet worden. Natuurlijk moeten we gewoon geloven wat in vers 1 staat, en dat Elia kenmerkend op een bijzondere manier met God mocht 'meewerken', maar voor ons verstand krijgen we het niet helemaal rond. De achtergrond van dat eerste vers blijft voor ons idee een beetje verborgen.

Meer licht

Gelukkig krijgen we meer duidelijkheid als we het Nieuwe Testament opslaan. In Jakobus 5 wordt deze geschiedenis van Elia aangehaald en van een nieuwe kant belicht. Jakobus heeft het over de kracht van het gebed, en in dat verband gebruikt hij Elia als voorbeeld. Elia bad vurig dat het niet regenen zou, zegt hij, en zo gebeurde het ook. En uiteindelijk, na ruim drie jaar, bad hij weer en het regende en de aarde werd weer vruchtbaar. Opvallend dat Jakobus dat voor-

beeld inleidde met de opmerking: *Elia was gewoon een mens als wij allemaal*. Niks geen persoonsverheerlijking dus als het om deze profeet gaat. Als bidders staan we allemaal gelijk tegenover God. Elia had ongetwijfeld een bijzondere positie als Gods dienaar, maar hij was tenslotte een gewoon mens zoals wij dat allemaal zijn.

Intussen wordt hier wel een tip van de sluier over 1 Koningen 17:1 opgelicht. Elia had eerst gebeden! We kunnen ons afvragen hoe Jakobus dat wist, want daar staat in het boek Koningen niets over. Waarschijnlijk bestonden er in de tijd van Jakobus nog overleveringen over Elia waaruit dat bleek. Maar hoe dan ook, we mogen er dus van uitgaan dat de geschiedenis van de droogte tijdens het koningschap van Achab begonnen was met een vurig gebed van Elia, een gebed waar God van zijn kant op gereageerd had. Aan het gebeuren van 1 Koningen 17:1 waren nog een paar belangrijke momenten voorafgegaan.

Gebed om onheil?

Maar hoe kon Elia nu bidden om een tijd van droogte en hongersnood? Hield hij niet van zijn volk? Was hij dan toch een onheilsprofeet, zoals Achab hem later zou toevoegen? Zo moeten we het zeker niet zien. Want een echt gebed dat God ook wil verhoren, knoopt altijd aan bij de Bijbel zelf. Dat deed Elia ook. In de wet van Mozes was het volk er ernstig voor gewaarschuwd om niet tot afgoderij te vervallen. Anders zou God met zijn straffen komen en zelfs de hemel toesluiten, zodat er geen regen meer kwam en het land te gronde ging (zie Deut. 11:16-17). Onder Achabs regering was die waarschuwing totaal in de wind geslagen, de Baäldienst had het geloof in Jahwe verregaand verdreven. Hoe zou Elia in die situatie kunnen bidden om voortgaande voorspoed? Dan zou het volk zich nog meer verharden en bovendien zouden alle welvaart en rijkdom toegeschreven worden aan Baäl, die immers beschouwd werd als de god van de vruchtbaarheid, en dus ook van de regen en de dauw.

Elia is juist bedacht op de bekering van zijn volksgenoten. Hij zoekt heil en ze-

gen voor hen. Maar hij beseft dat daar nu wel een omweg voor nodig is, de omweg van straf waar Deuteronomium 11 al van sprak. En omdat Israël nu die afgod van de regen dient, vraagt hij juist aan God of de hemel dicht mag en de regen uitblijft. Dan zal men ervaren dat Baäl geen regen kan geven, en dat die god niet meer is dan een naam, lucht en leegte. Dan zal men hopelijk weer terugkeren naar de Heer en zijn dienst.

We weten niet wat er zich voor en na dat gebed van Elia tussen hem en God heeft afgespeeld. Het is wel duidelijk dat God blij geweest zal zijn met dit gebed en het ook wilde verhoren, want God was veel meer nog dan de profeet begaan met zijn volk dat in zonde leefde. De gebedsverhoring zal hier betekend hebben dat Elia van God de volmacht kreeg om niet alleen Achab van de droogte op de hoogte te stellen, maar die ook in werking te stellen. Zoals Mozes destijds de plagen in Egypte telkens aankondigde maar ook met zijn staf opriep. Vandaar bij Elia dat menselijke 'ik' van vers 1: tenzij ik het zeg. Daarbij moeten we er ook niet aan voorbijzien dat hij zijn verzekering onderbouwde met een eed: *bij het leven van Jahwe, de God van Israël*. Die God stond garant voor het woord van Elia. Wijlen ds. I. de Wolff (in *De Geschiedenis der Godsopenbaring*, dl. 6, p. 59) verwoordt het zo, dat Elia in die overtuiging 'zich verstout om eraan toe te voegen in schier bovenmenselijke geloofsuiting' dat er geen regen zal vallen dan op zijn woord. Dat citaat onderstreept opnieuw het uitzonderlijke van Elia's uitspraak.

Stromende regen

Tot slot nog iets over de afloop. Elia bad na ruim drie jaar ook weer om regen, schrijft Jakobus. Zien we daar iets van in het boek Koningen? We mogen aannemen dat Elia met de Heer in gebedscontact bleef. Zodra hij tekenen van geestelijke opleving onder zijn volk zag, zal hij God daarop gewezen hebben. Tegelijk houdt God zelf natuurlijk wel de regie. Dat zien we duidelijk in hoofdstuk 18:1, als de Heer aan Elia aankondigt dat Hij weer regen op aarde

wil geven. Kennelijk vindt de Heer de straf tijd nu genoeg en wil Hij door een bijzonder gebeuren het volk naar zich terughalen. En als God die omkeer met zo veel woorden belooft, zal Elia daar ook biddend mee bezig geweest zijn. Want Gods beloften gaan niet zonder

gebed van mensen in vervulling. Zo horen we op de Karmel Elia bidden om de bekering van zijn volk (18:36-37), als de middellijke weg naar regen en vruchtbaarheid. In vers 41 kondigt hij aan Achab de komst van een stortregen aan. En in het volgende vers zien we Elia op een top van de bergrug een gebedshouding aannemen. Hij ging gehurkt op de grond zitten, met zijn gezicht tussen de knieën. En toen kwam ten slotte dat wolkje uit de zee opzetten, niet groter dan een handpalm. Daar viel even later een gewel-

dige stortbui uit. God kon zijn volk niet vergeten, God was hen weer genadig, maar niet zonder het voortdurend gebed van Elia, net als Mozes een medelaar van het oude verbond.

Artikelen uit oudere jaargangen blijven beschikbaar!

Als redactie willen we graag artikelen uit vorige jaargangen, die nog van belang (kunnen) zijn, voor de lezers en andere belangstellenden beschikbaar houden. De mogelijkheid om artikelen van tenminste één jaar geleden op te vragen is er via www.woordenwereld.nl! Door te klikken op Nader Bekeken, Archief kunt u uit een aantal nummers downloaden.

Verder zijn trefwoordenregisters op alle voorgaande jaargangen te vinden op www.woordenwereld.nl, onder Nader Bekeken.

Zonde

Hebreeën 2

Waarom naar de kerk?
Pieter Niemeijer

Waarom gaan we naar de kerk? Omdat we zo goed zijn? Er zijn kerkleden die het van zichzelf inderdaad erg goed vinden dat ze naar de kerk komen. De kerk mag blij met hen zijn en mag er ook wel wat meer aan doen om hen voor de kerk te behouden, vinden ze.

Er zijn ook buitenstaanders die zo naar kerkgangers kijken: alsof christenen zichzelf zo goed vinden. En ze vragen zich af of zij als buitenstaanders eigenlijk wel een kerkdienst mogen bezoeken. Die is toch voor heiligen en ingewijden?

Wij komen niet naar de kerk omdat wij in onszelf volmaakt en rechtvaardig zijn. Integendeel, elke kerkgang is een schuldbelijdenis. We zoeken juist met onze kerkgang ons leven buiten onszelf, in Jezus Christus. Niet God heeft óns nodig, maar wij hebben Hem nodig!

Maar is die leer van onze zondigheid geen stok waarmee je juist bij de kerk wordt weggeslagen? Het is toch helemaal niet aantrekkelijk om in de kerk te horen dat je zondig bent en verlossing nodig hebt? Daarmee jaag je mensen toch de kerk uit? Zijn er niet heel wat kerkleden in de loop der jaren afgeknapt op de Gereformeerde Kerken juist omdat het daar te veel over de zonde gaat? En je daar niet gekoesterd wordt om te blijven wie je bent?

Onze God is volstrekt uniek en met niets of niemand te vergelijken. In geen enkele religie vind je een god die door mensen wordt afgedankt en die dan in pure genade naar ze omziet en zelfs zijn eigen zoon mens laat worden om de schuld van de mens te dragen. Dat is immers wat er is gebeurd. De mens heeft het oor geleend aan de duivel. Hij bezweek voor de verleiding om aan God gelijk te zijn. Hij stak zijn Schepper naar de kroon. Het bracht bederf en verval in de schepping. De mens zelf verloor zijn goede gaven, hij viel ten prooi aan de eeuwige dood, de schepping verwilderde en verloor haar glans. Het vervolg wordt prachtig beleden in artikel 17 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis: 'Wij geloven dat onze goede God, toen Hij zag dat de mens zich zo in de lichamelijke en geestelijke dood gestort had en zich volkomen rampzalig had gemaakt, hem in zijn wonderbare wijsheid en goedheid zelf is gaan zoeken, toen hij bevend voor Hem vluchtte. God heeft hem getroost met de belofte hem zijn Zoon te geven, *die geboren zou worden uit een vrouw* (Gal. 4:4), *om de kop van de slang te vermorzelen* (Gen. 3:15) en de mens voor eeuwig gelukkig te maken.'

Juist de manier waarop God op onze afval van Hem reageert, onderscheidt Hem van alle andere religies in de wereld. Hij gaat niet aan onze schuld voorbij, Hij vraagt ook geen compensatie van ons. Hij schenkt zelf Degene die onze schuld verzoent: het liefste wat Hij heeft, zijn eigen Zoon. Die Zoon ging aan het kruis: voor onze, voor mijn schuld. Geen wonder dat het in de kerk hier vaak over gaat. En juist wel wonderlijk dat mensen in de kerk soms klagen dat het te veel over zonde en vergeving gaat. Daarin blinkt nu juist de grootheid van Gods genade. En dat zou niet meer dan een puntje zijn in ons geestelijk leven, dat ergens in een donker hoekje hoort omdat het anders onze vreugde bederft? Dit *wil* je toch horen?!

Wie oog heeft voor het evangelie van het kruis, ziet hoe groot onze zonde is en hoe diep die zit. Er is meer aan de hand dan dat wij niet kunnen wat we wel zouden willen en dat we allemaal regelmatig iets fout doen, en dat we elke zondagmorgen bij binnenkomst in de kerk even onder de douche van de schuldbelijdenis door moeten. In de kerk horen we méér over wie we zijn dan we onszelf kunnen leren. We leren méér dan onze eigen zondekennis ons te binnen brengt. We horen dat het kwaad in de wereld een veel diepere wortel heeft dan mensen kunnen bevroeden. We leren dat ons een schuld aankleeft waarvan we onszelf niet kunnen verlossen. En waarvan ook een warm, open en zelfreinigend groepsproces ons niet kan bevrijden. In de kerk kijken we in de peilloze diepte van de eeuwige dood, waarin geen mens van zichzelf durft of wil kijken. En we doen dat terwijl we de hand vasthouden van Hem die als enige op dit moment die eeuwige dood heeft doorstaan: Hij die zonde en dood overwonnen heeft, en de sleutels draagt van de dood en van het dodenrijk. Hij zegt: je hoeft niet bang te zijn. Ik ben er. En Ik ben dood geweest en leef nu: tot in alle eeuwigheid.

Gezag in het huwelijk

Dit artikel is een vervolg. In het vorige nummer begon ik met de vraag wat we moeten met teksten in het Nieuwe Testament, waar de vrouw wordt opgeroepen het gezag van haar man te erkennen.

Om tot een goed antwoord te komen is eerst vastgesteld dat gezag oefenen, in allerlei relaties, behoort te gebeuren in een houding van dienstbaarheid. De Here Jezus is daarbij het grote voorbeeld. Op die manier onder gezag staan is een voorrecht. Zó is gezag een geschenk.

We gaan nu in op de vraag hoe in het Nieuwe Testament inhoud wordt gegeven aan het huwelijk als een gezagsrelatie.

Wat mooi!

Het is duidelijk dat volgens het onderwijs van Paulus en Petrus het huwelijk een gezagsrelatie is. Onderscheiden van andere relaties omdat man en vrouw gelijkwaardig zijn en ervoor bestemd zijn om elkaar aan te vullen en een diepe eenheid te worden. Maar wel echt een gezagsrelatie. De vrouw behoort het gezag van haar man te erkennen. De Bijbel gebruikt hier hetzelfde werkwoord ('hupotassein'), dat ook gebruikt wordt van Jezus die zijn ouders gehoorzaam is (Luc. 2:51), van de schepping die (door God) aan de zinloosheid is onderworpen (Rom. 8:30), van burgers die het gezag van de overheid moeten erkennen (Rom. 13:5), van slaven die hun meesters moeten gehoorzamen

(Tit. 2:9) en van jongeren die het gezag van de oudsten moeten erkennen. Deze typering van het huwelijk als gezagsrelatie komen we niet alleen tegen in Efeziërs 5:22-33, maar ook in Kolossenzen 3:18, Titus 2:5 en 1 Petrus 3:1,5.

Om aan de klem van deze teksten te ontkomen, wordt wel vaak gezegd dat Paulus hier alleen iets bedoelt voor te schrijven binnen de kaders van die tijd. Bijvoorbeeld omdat toen veel vrouwen minder geschoold zouden zijn dan vandaag. Of omdat het aanstoot zou geven als Paulus toen openlijk had gepleit voor een volledige gelijkheid van man en vrouw.

Het is waar dat Paulus ons leert om rekening te houden met hoe ons gedrag overkomt in de samenleving, ook als het gaat over de huwelijksrelatie. Hij noemt dit punt expliciet in Titus 2:5. Maar juist waar hij het meest uitvoerig verwoordt hoe en waarom het huwelijk een gezagsrelatie is, noemt hij niets wat wijst op een beperking tot kaders van de cultuur en de tijd waarin hij schrijft. Paulus gaat terug naar het begin: de schepping. En hij fundeert de man-vrouwrelatie in de band die er is tussen Christus en zijn kerk. Dat doet hij niet als hij het heeft over heren en slaven. Die verhoudingen zijn niet

verankerd in de schepping. De slavernij is niet door God ingesteld en mag door mensen worden afgeschaft. Maar het huwelijk is door God ontworpen voor heel onze aardse tijd. En blijkbaar zó, dat de huwelijksrelatie een afspiegeling behoort te zijn van de relatie tussen Christus en zijn gemeente.

Precies dat maakt de relatie tussen man en vrouw zo mooi. Het diepe mysterie van de twee-eenheid van Christus en de kerk mogen we afgebeeld zien in het huwelijk van christenen. Om dat te zien moeten we niet alleen kijken naar de gelijkwaardigheid van man en vrouw, maar ook naar de verschillende posities. Daardoor kunnen man en vrouw elkaar prachtig aanvullen en hun onderlinge eenheid beleven. Ook wie nog altijd moeite heeft met het woord 'gezag' voor de huwelijksrelatie, zal moeten toegeven dat een huwelijk dat de eenheid van Christus met zijn gemeente weerspiegelt, onmogelijk vernederend kan zijn voor de vrouw. Dat móet wel heel mooi zijn. Maar hoe kan dat?

Liefdevol gezag

Paulus schrijft dat een man het hoofd is van zijn vrouw, 'zoals Christus het hoofd is van de kerk, het lichaam dat hij gered heeft' (Ef. 5:23). Om te begrijpen wat zijn positie is in het huwelijk, moet de man dus naar de Here Jezus kijken. Hoe is Hij hoofd van zijn kerk? Welke invulling heeft dat? Hij heeft zijn

kerk lief. Hij heeft dat bewezen door zijn leven te geven, om haar te kunnen redden. Hij werkt eraan dat de kerk als zijn bruid mooi wordt gemaakt en voor altijd bij Hem kan komen. Hij voedt en verzorgt de kerk als zijn lichaam. Zo moet de man zijn vrouw liefhebben, en haar als zijn eigen lichaam voeden en verzorgen.

Het gezag dat Christus oefent over zijn kerk, is vol van liefde. Zijn leiding heeft voor ons niets vernederends. Hij heeft ons tot het uiterste willen dienen. Hij gebruikt zijn macht om zijn kerk te beschermen en voor te bereiden op een heerlijke toekomst, voor altijd dicht bij Hem. Hem gehoorzamen – daar worden we alleen maar beter van. Want alles wat Hij van ons vraagt, werkt mee aan ons welzijn en draagt bij aan de voorbereiding op de vereniging met Hem.

Zo behoort een christen-man in zijn huwelijk leiding te geven aan zijn vrouw. Hij wordt niet aangespoord om vooral zijn vrouw onder de duim te houden. Hij mag niet zijn eigen belang laten voorgaan. Hij heeft geen eigen belang, los van dat van zijn vrouw. Er is één gezamenlijk belang. Als hij eraan bijdraagt dat zij zich kan ontplooien, zich gelukkig voelt en naar Christus toegroeit, dan is dat zijn geluk. Want zij is zijn lichaam!

Typerend voor dit gezag is in de eerste plaats dus het dienstbaar willen zijn aan het welzijn van de ander. En verder: verantwoordelijkheid willen dragen, leiding geven door voorbeeld te zijn van liefde, van zelfverloochening en van overgave aan Christus.

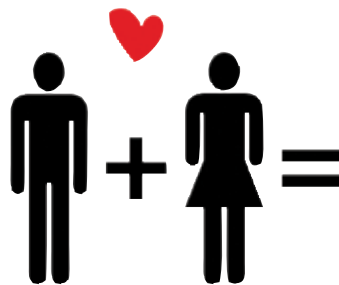
Het betekent niet dat de man alles zou moeten beslissen, net zomin als bijvoorbeeld ambtsdragers alles voor de gemeente moeten beslissen. Goede leiding geeft de ruimte, maar zorgt wel voor onderlinge afstemming. Als er problemen zijn, moet degene die leiding geeft, de eerste zijn die ze aan de orde stelt en ervoor zorgt dat ze zo goed mogelijk worden opgelost.

Uiterste zelfverloochening

Het voorbeeld van Christus betekent dat de man in de zorg voor zijn vrouw tot het uiterste wil gaan in zelfverloochening.

De liefde die hij zijn vrouw bewijst, heeft als voorbeeld de liefde van de Heer die zijn leven voor ons gaf! Diepere zelfverloochening is niet mogelijk. En als er dus iets is waarover man en vrouw het niet eens zijn en er knopen moeten worden doorgehakt, dan is het de taak van de man om dat zó te doen dat hij daar zijn vrouw met zulke liefde en zelfverloochening in dient.

Onder zulk gezag staan betekent voor een vrouw niet dat ze klein wordt gehouden. Ze kan zich juist ontplooien. Ze wordt daarin door haar man gestimuleerd. Hij heeft haar welzijn op het oog. Hij komt voor haar op. Hij geeft haar geborgenheid. Hij is er verantwoordelijk voor dat ze niet naast elkaar ieder hun eigen leven leiden, maar elkaar kunnen aanvullen, elkaar kunnen opvangen in hun zwakke kanten en samen de weg kunnen gaan naar Gods koninkrijk. Binnen zo'n huwelijk kunnen alle talenten van de vrouw ontwikkeld worden. Zij kan trots zijn op hem, en hij op haar. Ze zijn geen compagnons, met belangen die elkaar overlappen. Ze hebben één gemeenschappelijk belang. Ze zijn méér dan maatjes. Een twee-eenheid.

Zó mooi wil de Here dat het tussen man en vrouw is. Twee mensen die niet hun eigen 'ik' vooropzetten of, als er spanningen komen, toch eerst voor zichzelf gaan. Maar een man en een vrouw die er willen zijn voor elkaar, die zich aan elkaar geven en elkaar tot het uiterste willen dienen. Zij door hem als hoofd te erkennen, hij door niet weg te lopen voor zijn verantwoordelijkheid als hoofd. Zij door hem te volgen en hij door er zelfs zijn leven voor over te hebben dat het met háár goed komt.

Diep geheim van wonderlijke eenheid

De bijbelse invulling van het huwelijk als een gezagsrelatie is bepaald niet iets om ons voor te schamen. Het is

niet iets om maar wat voorzichtiger mee te zijn. Het is goud, waarmee de Here ons rijk maakt. Het is waar dat het bederf van het mooiste het lelijkste wordt, maar om die reden zullen we toch niet ophouden te gaan voor het mooiste? We moeten niet wat minder praten over teksten als Efeziërs 5, maar ons juist weer laten uitleggen hoe mooi onze Heer het huwelijk wil laten zijn. We zien, ook in de kerk, zo veel huwelijken waar partners hun eigen leven leiden en wanneer belangen uiteen lijken te lopen, voor zichzelf gaan opkomen en zo tegenover elkaar komen te staan. Wat is mooier dan wanneer man en vrouw in het huwelijk de Here Jezus voor ogen hebben en hun relatie gestalte gaan geven naar het voorbeeld van zijn relatie tot de kerk? De gezagsverhouding in het huwelijk dient dan de onderlinge liefde en levert een belangrijke bijdrage aan de afstemming op elkaar. Heel harmonieus kan daarmee samengaan dat man en vrouw zich gelijkwaardig voelen en blij kunnen zijn om alles wat ze voor elkaar kunnen betekenen. Het dienende gezag van de man werkt dan niet als een uitgestoken been dat de vrouw laat struikelen, maar als een arm om haar heen die haar bescherming biedt.

Welke vrouw wil niet ten diepste dat, als er gevaar dreigt, de man vóór haar springt om, zo nodig met gevaar voor eigen leven, voor haar op te komen? Zal ze boos zijn omdat hij op dat moment vooropgaat? Ze zal hem toch prijzen omdat hij laat zien dat hij van haar houdt? We vinden dat heel gewoon. Opeens accepteren we een verschil in positie, en zijn man en vrouw niet gelijk. Maar dat verschil in positie gaat veel dieper. Het is door God bedacht, ons ten goede. De gelijkwaardigheid in het huwelijk én het vooropgaan van de man zijn bouwstenen van iets heel moois. Een diep geheim van wonderlijke eenheid die verwijst naar de heerlijke eenheid van de Here Jezus met zijn kerk.

Foto auteur: EO/Gert-Jan van der Tuuk

ICHTHUSKERK

Tot ziens...??!!

*Met de rug naar de kerk?
(foto: Alblasterdamsnieuws.nl)*

Gemeentebreed
Kees Drost

Het snijdt door je hart: in bijna elke gemeente moet wel eens afgekondigd worden dat jongeren afscheid van geloof en kerk nemen. Niet zomaar staat het onderwerp 'kerkverlating' volop in de schijnwerpers! Vorig jaar werd onder de titel: Jong, (goed) gelovig & kerk de resultaten van een onderzoek rondom oorzaken van kerkverlating publiek gemaakt.¹

In de christelijke pers kreeg dit onderzoek ruim aandacht. En ik denk aan meerdere gespreksdagen waar intensief over kerkverlating werd doorgeproken.

Betrokkenheid

Terecht wordt aandacht voor dit onderwerp gevraagd. De cijfers in het handboekje van 2012 van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) liegen niet. Het grote aantal onttrekkingen waar achter staat 'geen kerk of onbekend', spreekt boekdelen. Achter deze kerkverlaters zie ik het grote verdriet van ouders, grootouders en familie om hun (klein) kind, man of vrouw die te kennen heeft

gegeven niet verder met God en de kerk te willen leven. Levens kunnen op de kop staan, gezinsverhoudingen onder spanning komen. Hoeveel gebeden zullen niet naar de hemel opgezonden worden, waarin God gesmeekt wordt om bekering?

Dit mag geen kerklid onberoerd laten. Helaas is de praktijk meestal toch anders. Voor de betrokkenen is er goede aandacht wanneer in de gemeente bekendgemaakt wordt dat iemand de kerk verlaat. Maar je kunt je afvragen hoe die aandacht was voordat de jongere zich onttrok. Ik ken meerdere jongeren die worstelden met hun geloof, allang niet meer in de kerk kwamen en concludeerden dat 'het geen mens in

de kerk iets interesseerde'. Hun reactie was: 'Ik ga alleen verder!'

Eerlijk in de spiegel kijken

Eerlijk in de spiegel kijken wordt gevraagd. Toe te juichen is dat er onderzoek naar oorzaken van kerkverlating wordt gedaan. Uit de resultaten kunnen we lering trekken. Kijk je naar de uitkomst van het onderzoek vanuit de Gereformeerde Hogeschool, dan wordt duidelijk dat kerkverlating symptoom is van dieper liggende oorzaken. Jongeren missen niet zelden aansluiting met de kerk en een groot deel van hen kan niet uit de voeten met de vorm van geloofsbeleving in hun gemeente! Alhoewel ze de aandacht van jongerenwerkers positief waarderen, wordt echte geestelijke leiding (soms) gemist. Komt een aantal oorzaken niet samen?

Want als in het voorgaan in de omgang met de Here duidelijkheid ontbreekt, dreigen jongeren snel af te haken. Waarbij meespeelt wat jongeren thuis in de geloofsopvoeding hebben

meegekrege. Dit is op zich iets van alle eeuwen, maar als ik zie wat de jongeren vandaag aangeboden krijgen via de moderne media, ligt het veel gecompliceerder dan de jaren zeventig, toen ik als tiener opgroeide. Zo zit onze seculiere samenleving in elkaar. Hoe gauw onderschatten wij dit als ouderen niet. Dat kan jongeren het gevoel geven dat ze niet worden begrepen, waardoor ze zich in de kou voelen staan!

Is het sowieso al niet gecompliceerd? Want als ik jongeren vraag of het echt wijs is om te gaan samenwonen, kunnen ze je aankijken alsof je van een andere planeet komt. Bij meerdere onderwerpen blijkt vaak hun geloofsbeleving anders te zijn. Hoe kunnen we elkaar bereiken? Ik ervaar daarin zelf een kloof. Missen jongeren hierin niet de aansluiting waardoor een proces van vervreemding van de kerk gevolg kan zijn?

Trouw zijn

Wanneer ik dit allemaal op een rijtje zet, mag duidelijk zijn dat het van belang is om in de aandacht voor jongeren een hoge prioriteit te geven aan het goed inhoud en vorm geven aan geloof. Het vraagt om bewuste ouders/ouderen die trouw willen zijn tegenover de Here en de kerk. Laat dit het gemeente-zijn stempelen. Jongeren willen horen en zien waarom je dankbaar en gelukkig gereformeerd bent.² Serieus ingaan op hun geloofsbeleving, zoeken naar wat hen bezighoudt en trouw blijven aan ons geloof en belijden, dat is van onmiskenbaar belang. Dit alles bij elkaar is best een ingewikkeld proces. Daar zitten we als kerken momenteel middenin. Elk kerklid heeft de verantwoordelijkheid om met grote inzet en trouw elkaar te blijven zoeken. Maar ook om enthousiast te blijven gaan voor de jongeren. Zij zijn de toekomst van de kerk, toch?

Niet maakbaar

Eerlijk is het om te beseffen dat wij allemaal het virus van de zonde in ons dragen. Wij zijn als 'kerkverlaters' geboren. Misschien roept dit de reactie op: 'dat weet ik wel, dit is

niet iets nieuws.' Dat realiseer ik me. Deze realiteit houdt ons bescheiden. Allereerst ten opzichte van onze God, maar ook als wij plannen maken om jongeren bij de gemeente te betrekken. Want de valkuil is dat we gefrustreerd raken wanneer onze plannen niet slagen, waardoor enthousiaste gemeenteleden door hooggespannen verwachtingen uit teleurstelling dreigen af te haken. Elkaar wijzen op de aardse werkelijkheid en dat het in de kerk niet maakbaar is, kan helpen om met volharding je te blijven inzetten en verantwoordelijkheid te nemen. Dat kan je in deze realiteit enthousiast doen houden.

Bij de pakken neerzitten?

Christus' werk mag enthousiast maken. Het is zijn Geest die van 'kerkverlaters' Gods medewerkers kan maken. Maar laat ons dat ook nuchter doen houden. Want Gods tegenstander, de satan, wil er niet aan dat hij heeft verloren. Hij blijft proberen op geraffineerde manier kinderen bij de Here weg te halen. Dat duivelse werk wordt door Luther raak verwoord:

'De duivel hield eens een grote samenkomst waarin zijn handlangers waren uitgenodigd om verslag uit te brengen over wat ze op aarde hadden gedaan:

De eerste zei: "Ik heb de wilde dieren in de woestijn losgelaten op een karavaan christenen en nu liggen hun beenderen te verbleken in het zand."

De duivel antwoordde: "Dat heeft me niks geholpen, want hun zielen zijn allemaal behouden in hemel." Wanneer de tweede met een soortgelijk verhaal gekomen is, komt de derde: "Ik ben tien jaar met iemand bezig geweest om hem alle belangstelling voor zijn zieleheil te ontnemen. Het is mij tenslotte gelukt."

Daarop schaterde de duivel van het lachen en de hele hel jubelde van plezier...³

Wanneer we het hebben over de secularisatie in onze samenleving, is de duivel er een stimulerende factor in. Wanneer mensen de kerk verlaten omdat ze door consumptiezucht geestelijk lui zijn geworden, is de duivel de lachende derde.

Wanneer jongeren afhaken omdat ze aansluiting missen bij de kerk, geniet de duivel van zijn werken. Dat is de werkelijkheid waarin we leven. Laten we ons afhankelijk weten van God en bidden om de kracht van Gods Geest. Of zoals Paulus schrijft: 'Zoek uw kracht in de Heer, in de kracht van zijn macht, trek de wapenrusting van God aan om stand te houden tegen de listen van de duivel' (Ef. 6:10-11). Leven in deze realiteit, met deze houding, maakt dat we vandaag in ons kerk-zijn niet bij de pakken hoeven neer te zitten, maar enthousiast blijven in ons nadenken over jeugdbeleid en andere plannen.

Werken aan verbondenheid

Maar hoe doen we dit in de gemeente? Naar mijn idee begint dit door concreet te gaan werken aan 'verbondenheid'. In gelovige afhankelijkheid. Op zo'n manier dat in allerlei dwarsverbanden jong en oud gezamenlijk gaan optrekken. Want gemeenschap betekent dat we delen: het leven, de liefde, de vreugde en het verdriet, onze zwakheden en onze zegeningen. In alle openheid en door transparant te zijn. Om steeds opnieuw te ontdekken dat het geheim van de gemeenschap is dat het in Christus wortelt.⁴ In Gods verbond zijn wij aan elkaar verbonden. Het is deze verbondenheid die ons elke zondag bij elkaar brengt in de erediensten. Daar klinkt Gods hart, daar klinken de woorden van zijn verbond. Daar mogen samen onze harten weerklinken. Laat zo elke eredienst een dienst zijn voor oud en jong. Ik denk aan themadiensten voor de hele gemeente! Daarbij ligt de ene keer het accent meer op jongeren en de andere keer op ouderen. Zodat jongeren en ouderen zich bij beide diensten betrokken weten. Daarmee kies ik niet voor de gemakkelijkste weg. Dit vraagt van jongeren om te willen leren van ouderen en van ouderen om jongeren ruimte en vertrouwen te geven. Toch bewerkt dit, zo is mijn ervaring, meer verbondenheid. Jongeren willen best hun verantwoordelijkheid nemen! Een nabespreking van een themadienst met oud en jong kan een mooi stimulerend middel zijn.

Verbondenheid wordt bevorderd door op de catechisatie aansluiting te zoeken in de leefwereld van jongeren. Gebruikmaking van moderne media in het catechisatielokaal is beslist geen overbodige luxe. Hoe groot is soms de kloof tussen school en catechisatie?

Daarbij ga ik ervan uit dat we ervoor kiezen dat onze lesmethodes up-to-date zijn, maar ook dat wij de warme inhoud van de Catechismus en andere belijdenisgeschriften een goede plaats geven. In elke gemeente is een goede afstemming van de stof echt nodig.

jongeren een persoonlijk gesprek hebben op catechisatie en/of vereniging kan helpen dat jongeren zich thuis voelen in de gemeente en meer openstaan om te spreken over hun geloof.⁵

Hij laat niet los!

Wanneer een jongere 'tot ziens' zegt, raakt ons dat. Graag hadden we hem/haar willen vasthouden. Om samen de liefde van Christus te vatten. Bij elke onttrekking ervaren wij verlegenheid met als repeterende vraag: 'Hadden we

wat Hij is begonnen! Laten we volhouden om God te blijven smeken en bidden dat jongeren door Gods Geest terugkeren, en tegelijk eraan werken om jongeren vast te houden. Beseffend dat onze God bij machte is oneindig veel meer te doen dan wij vragen of denken (Ef. 3:20).

Noten:

- 1 Jeannette Slendebroek-Meints en Hayo Wijma, *Jong, (goed) gelovig & kerk, de rol van het kerkelijk leven in de belevingswereld van jongeren*, 28 september 2011, Gereformeerde Hogeschool Zwolle.
- 2 Ik denk aan het boekje van Jasper Klapwijk, *Gelukkig gereformeerd*, Barneveld, Vuurbaak, 2006.
- 3 Uit: Sipke van der Land, *Wie zoekt die vindt*, Kampen, Kok, 1990. Op p. 89 wordt geciteerd uit een preek van Luther.
- 4 Ik maak gebruik van p. 90 van het boekje van dr. Jos Douma, *Leven in verbondenheid. De kracht van het kennen van Christus*, Kampen, Kok, 2006.
- 5 Het zijn enkele voorbeelden. Er valt nog veel meer te noemen. Laat het een gezamenlijk zoeken in verbondenheid zijn!

Allemaal samen

Niet alleen door catecheten, maar ook met leiders en leidsters van de verenigingen.

Daarbij is persoonlijk contact belangrijke voorwaarde. Minstens elk jaar met

dit kunnen voorkomen?' *We worden teruggeworpen op Gods belofte van trouw!* Dit vraagt om volledige overgave aan onze God. Om een beroep op Hem te blijven doen dat Hij niet loslaat

Uitbreiding cursus Nieuwe Testament 'Leren luisteren naar Evangelisten en Apostelen'

Deze cursus o.l.v. prof.dr. J. van Bruggen start a.s. najaar met een eerste module van drie avonden.

Vanwege de inmiddels gebleken interesse is – naast Apeldoorn en Ridderkerk – Groningen als derde cursusplaats toegevoegd. En om dezelfde reden is ook de tweede module – in het voorjaar van 2013 – gepland. Bij deze tweede module komen rond het thema 'Het evangelie van het koninkrijk' de volgende onderwerpen aan de orde:

4. Lucas als evangelie van woord en daad
5. De Bergrede als wet van het koninkrijk
6. De wonderen van Jezus

Voor meer informatie én aanmeldingen: zie www.cursusnt.nl.

Nieuwe gereformeerde kerken planten

Gelezen
Henk Drost

Wim Dekker heeft in zijn boek *Marginaal en missionair*¹ een interessant hoofdstuk geschreven over kerkplanting. Vanuit de Protestantse Kerk kijkt hij met wat gemengde gevoelens naar deze ontwikkeling in kerkelijk Nederland. Waarom zou je een nieuwe gemeenschap starten?²

Waarom kerken planten?

Je kunt het doen om ruimte te scheppen voor gemeenschappen die de kerk 'te traditioneel, te deftig, te groot of wat dan ook vinden', schrijft hij. Maar dat vind ik geen goed motief. De eenheid in Christus zou ons wel wat meer inspanning waard moeten zijn. Maar vooral vind ik een nadeel dat deze vorm van kerkplanting slecht is voor de evangelisatie vanuit de gemeente. Wanneer de HERE ons evangelisatiewerk zegent, komen er mensen tot geloof en via goede begeleiding ook bij de kerk. En ja, ze zijn anders. En ja, ze stellen vragen. En ja, ze zetten de gemeente fors aan het denken. Maar dat is juist geweldig. Dat zorgt ervoor dat de gemeente niet introvert wordt, maar op deze manier meegaat in de missionaire beweging (zoals Dekker het ergens anders verwoordt). Dat moeten we niet uit de gemeente halen en in een aparte groep onderbrengen.

Dekker noemt verder als reden waarom je kerken zou gaan planten: 'Er zijn echter ook heel andere vormen van gemeentestichting of gemeenschapsvorming denkbaar, zoals het vormen van een nieuwe gemeenschap in gebieden waar de kerk is verdwenen of waar nog geen kerk is.' Ja, dat klinkt me heel wat gezonder in de oren. Het stichten van gemeenten is gezond als het vanuit missionair motief gebeurt.

Confessioneel planten

In zijn boek benadrukt Wim Dekker dat je niet een kerk moet willen planten 'zonder historische continuïteit en confessionele identiteit'. En dat is nu net de insteek van een boek dat in Amerika door gereformeerden geschreven is over het planten van kerken. Het boek heet: *Planting, Watering, Growing: Planting Confessionally Reformed Churches in the 21st Century*.

Planter, wieder en oogster, Pieter d'Hont

Dat planten van confessionele gereformeerde kerken³ is het specifieke van dit boek. Dat is de keus om niet alleen vanuit de Bijbel te werken, maar ook in de lijn van de gereformeerde belijdenis als onze gezamenlijke kerkelijke visie. Dankbaar voor die rijkdom wordt in dit boek ook gepleit voor taalkundige vernieuwing van de belijdenis of aanvulling in een nieuwe context. Interessant is dat dat laatste gebeurt door een predikant uit de Canadian Reformed Churches.⁴ Ook vanuit de Gereformeerde Kerken in Nederland is daar al verschillende keren voor gepleit. Dat zou het gebruik van de belijdenis alleen maar ten goede komen, denk ik ook.

Broekzak

Wie is geschikt voor evangelisatie of kerkplanting? Dat ben je alleen als je zo gegrepen bent door het evangelie van genade dat je Christus' liefde wilt doorgeven. Denk aan iemand als Zinzendorf, die gegrepen was door de liefde voor Christus: 'Het Lam heeft overwonnen – laten wij het volgen.' In alle stress gaat het erom steeds dicht bij Jezus te blijven en van Hem elke dag weer kracht te krijgen. In dit boek staan goede adviezen waar je veel aan kunt hebben in het missionaire werk. Er wordt geschreven over je huwelijk,

gezin, werkdruk. Ook wordt de steun die de gereformeerde belijdenis geeft, mooi benadrukt.

Hoe geeft de belijdenis steun in dit missionaire werk?

De gereformeerde belijdenis brengt zo mooi onder woorden dat God zijn werk in deze wereld doet (via jou). Zijn raad wordt echt wel vervuld. Hij doet het zelf.

Dat is een geweldige motivatie voor het werk en een troost als het allemaal niks lijkt te worden. Dat beschermt je tegen frustratie.

Verder is de gereformeerde belijdenis in je missionaire broekzak belangrijk omdat die je voor chaos behoedt. Als je zonder een duidelijke visie het evangelie gaat brengen in een wereld die vol is van allerlei kerkelijke verschillen, ga je onderuit. Het is wel modern te denken dat je als groep onderweg de koers kunt uitstippelen, maar dat

geeft alleen maar ellende, weten we ondertussen uit de praktijk.⁵ Het is ook een ellende voor mensen die tot geloof komen, als er geharrewar over de koers is.

In de missionaire context moet je een visie hebben van wat nu echt belangrijk is en niet. Die visie vind je in de gereformeerde belijdenis. Ik heb de indruk dat het evangelische idee van wat essentieel en niet essentieel is, ook in de Gereformeerde Kerken nogal ingang vindt. Professor Trimp heeft mijn inziens terecht eens geschreven dat die manier van spreken meer met tolerantiedenken te maken heeft. Dan schrijft hij iets wat juist ook voor evangelisten die kerken willen stichten, van belang

is: 'Het is niet de privilege van één persoon om uit te maken wat de kerken als artikelen van het ontwijfelbaar christelijk geloof te beschouwen hebben.'⁶ Wat in de belijdenis staat, is essentieel voor ons. Dat is een geweldige hulp. Je weet zo ook wat niet-essentieel is. Denk bij voorbeeld aan het dopen van kinderen. Dat is voor ons een essentiële zaak. Maar of je nu door onderdompeling en besprenkeling doopt? Dat is geen zaak van belijden, maar van gebed en overleg.⁷

Circulatie van heiligen

De aandacht voor gemeentestichting of kerkplanting is mooi, omdat ze de gemeente weer op de kaart zet als het over evangelisatie gaat. Wie tot Jezus komt, mag een warm welkom ontvangen in zijn lichaam. Daarbij is het belangrijk dat mensen wegwijds worden gemaakt in een voor hen nieuwe wereld. Probeer je in te leven hoe vreemd en nieuw de dingen in de gemeente kunnen zijn voor toetreders. Als de dienst begint, loopt iemand naar voren en doet zijn handen omhoog. Waarom? Wat betekent dat? Leg uit waarom je het zo doet. Nodig mensen uit voor goed onderwijs over Bijbel en belijdenis.

Vaak komen ook andere christenen op een nieuwe gemeenschap af. Hoe moet je daarmee omgaan? Ik vind het boek wat dubbel op dit punt. Aan de ene kant wil men niet via een kerkplanting meewerken aan een nieuwe 'circulatie van de heiligen', maar aan de andere kant wordt er gezegd dat transfergroei (dus de overkomst van mensen die gereformeerd willen worden) een zegen is. Men wil ook gereformeerde kerken planten voor hen die in andere kerken ondervoed zijn geraakt. Daar zitten nog wel wat valkuilen. Een belangrijk hoofdstuk in dit boek gaat in ieder geval over bewust kerkklidmaatschap als moment van overgang en toewijding. De doop markeert het moment van

Dit boek over gemeentestichting is geschreven vanuit een open en sterke gereformeerde overtuiging. Ieder die iets met kerkplanting te maken heeft en gereformeerd wil denken en werken, zal hier erg veel goed en nuttig materiaal vinden. Ik ben enthousiast over dit boek en heb er veel van geleerd. Je merkt dat hier mensen aan het woord zijn die ervaring hebben in evangelisatie. Ze zijn op een goede manier gevoelig voor de vragen van mensen die niet in de christelijke wereld of een gereformeerde kerk zijn opgevoed. De auteurs zetten zich niet af tegen de gereformeerde traditie, maar werken vanuit die traditie. Hun gereformeerde overtuiging stuurt de aanpak.

De opzet van het boek is op zich duidelijk. Het eerste deel gaat over de fundering, het tweede over de methode, het derde over de praktijk en het vierde over de context van het planten van kerken. Maar er komen wel erg veel overlappingsen voor. Er wordt bijvoorbeeld een aantal keren geschreven dat een groep of een kerk-in-wording gastvrij moet

zijn. Het is juist naar gereformeerde kerken toe goed dat te benadrukken, maar het is wat veel van het goede als je dat drie keer leest. Verder mis ik wel een goede bezinning op de relatie tussen evangelisatie en christelijke hulp en barmhartigheid. Aad Kamsteeg heeft dat terecht een pijler voor een levende kerk genoemd.⁸ Wat dat betreft heeft Tim Keller gelukkig nog wel het nodige te bieden over diaconaat, wat je hier niet zo kunt vinden. Het niveau van de artikelen is nogal verschillend. Het gaat zowel over heel praktische zaken zoals het organiseren van een boekentafel voor gasten alsook over de relatie van wet en evangelie in de prediking. Voor wie schrijven ze eigenlijk?, vraag je je af.

Maar deze kritische nootjes betekenen niet dat ik niet meer enthousiast ben. Dit boek is echt een aanrader voor de evangelist alsook voor de kerk die evangelisten en/of kerkplanters zendt. Er valt genoeg te leren over theologisch-missionair denken én over de praktische aanpak van het werk.

toetreding en het avondmaal is alleen voor hen die bewust gekozen hebben voor Christus en kerk.

In dit verband lijkt het me van belang dat we als verschillende kerken meer overleg hebben. Ik herinner me met schaamrood op de kaken hoe ik niet met de oudsten van de baptistengemeente heb overlegd over mensen die bij ons kwamen toen we startten in Venlo, terwijl er wel allerlei dingen over hen werden gezegd.

Dat is al weer lang geleden, we waren als Gereformeerde Kerken toen nogal gesloten, maar nu zijn we open en lijkt het dat we heel makkelijk overgangen accepteren zonder enig respect voor de ambtsdragers in een andere kerk. Er zijn nogal wat christenen die daar misbruik van maken en kerken die zo lekker groeien.

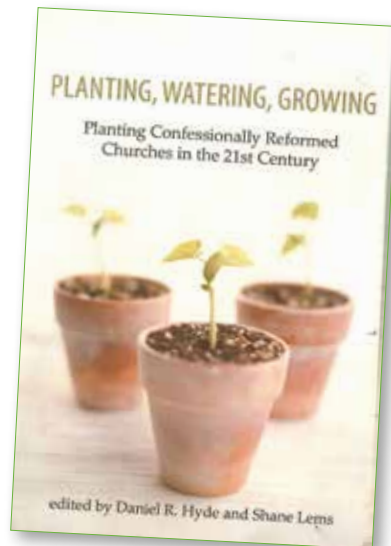
Van groep naar kerk

Bij toetreding tot een gemeente gaat het om – zoals de kerkelijke taal is – ‘je plaatsen onder opzicht en tucht’. Nu moet je daar wel op een wervende manier over spreken. In onze tijd zijn mensen terecht bang geworden voor onderwerping. Denk aan de verhalen over misbruik onder de dekmantel van kerkelijk gezag. Het gaat erom helder te maken dat je je niet aan mensen onderwerpt, maar alleen aan de Here Jezus Christus en zijn Woord.

Juist wie de leiding heeft bij kerkplanting, zal een dienende houding moeten laten zien. Die houding is ook van groot belang als je sterk moet sturen. In het begin moet je van alles zelf oppakken, maar je moet de verzoeking weerstaan de baas te worden. Het gaat om delegeren. Het gaat om de groei van het Woord, niet om groei van jouw positie. Laat alles op Christus gericht zijn. Het praktische voordeel is dat je na verloop van tijd niet omkomt in het werk, maar een actieve gemeenschap van mensen opbouwt.

Wanneer toetreders gestimuleerd worden om actief kerklid te zijn en taken gaan oppakken, zal de Here in dat proces ook duidelijk maken wie getraind kunnen worden om ambtsdrager te

zijn. Je gebed en je werk moeten erop gericht zijn dat God die mannen naast je zet met wie je de verantwoordelijkheid kunt gaan delen. Het mooie in de bijbels-gereformeerde kerkvisie is dat het niet om baasjes gaat, maar om een groep van mannen die samen de gemeente leiden en weiden in Gods genade.

Niet zonder moeder

Kerkplanting betekent niet dat je je eigen project begint. Er is een gemeente die je stuurt. Die kerk is je missionaire moeder. In dit boek gaat het om twee manieren van aanpak. Aan de ene kant gaat het om een groep christenen die begint, samen bidt en uiteindelijk kerkelijk onderdak zoekt. Aan de andere kant wordt (meestal) geschreven over de kerk die een taak ziet en mensen uitzendt. Op dit punt vind ik het boek niet zo helder. Maar de doorgaande lijn is toch wel dat de kerkelijke controle een stuk bescherming is. Een moederkerk mag een dochterkerk onder haar hoede nemen tot ze op eigen benen kan staan. Dat wordt mooi beschreven en daar spreekt toch een heel wat andere sfeer uit dan wat ik in Nederland soms merk: ‘wij (!!) stichten een kerk, lastig dat de moederkerken daarover mee willen praten.’

Het gaat om een open houding. Dat geldt natuurlijk ook voor moeder: als bemoeizucht of star conservatisme de toezichhoudende kerk in de greep heeft, kan ze geen missionaire moeder zijn. Dit boek kan ons wel helpen om – zoals ik al schreef – samen te praten

over wat essentieel is én waar we elkaar vrij in kunnen laten.

Cultuur als uitdaging

In zending, evangelisatie en kerkplanting word je sterk geconfronteerd met de cultuur waarin we leven. Ja, de wereld om ons heen verandert heel snel. En we moeten weten in wat voor tijd we leven. Nu is dat punt op zich niet nieuw. Ik herinner me dat tot mijn verbazing mijn vader als gereformeerd predikant in de jaren '60 van de vorige eeuw een boek las van de provo's. Hij wilde weten in wat voor wereld we leefden om in die wereld Gods Woord te kunnen preken.

Het spreekt me aan dat uit dit boek de cultuur(omslag) vooral als een uitdaging gezien wordt. Dat voorkomt dat je in een negatieve houding blijft steken. In de huidige cultuuromslag wordt duidelijk dat een gereformeerde kerk anders is: daar draait het niet (alleen) om je lekker voelen, maar om de eer van God; het gaat daar niet om doen waar je zelf zin in hebt, maar onderwerping aan Jezus. Kortom, de huidige cultuur is ook een kans om het evangelie in het totaal anders-zijn te brengen.

Dat is een uitdaging. Dat vraagt wijsheid. Hoe word je wijs? Door goed naar je leermeesters te luisteren. God spreekt in de Bijbel. Zijn Geest is de grote Leermeester. De kerk is je leermeester in de wijsheid van de belijdenisgeschriften en de cultuur is de leermeester hoe je in onze tijd gereformeerd bent. Het is wel belangrijk deze volgorde aan te houden. Als je bij de laatste begint – zoals sommigen naar mijn idee doen – ga je te veel aanpassen. Maar dit boek houdt de goede volgorde aan. De auteurs zijn gegrepen door het verlangen om – zoals een van hen in dit boek schrijft – confessionele en contextuele gereformeerde kerk te zijn die voor mensen toegankelijk, begrijpelijk en geloofwaardig is.

God doet groeien

Kortom, het is een echt gereformeerd boek over kerkplanting. Glorie aan God!!

Invloed uit Amerika

'In Amerika is het, vooral in de grootste steden, iets gansch gewoons, dat een predikant op eigen gelegenheid een kerk opent, lokt wie tot hem wil komen, en uit de giften die inkomen, zijn kerk in stand houdt. Zulk een kerk dan is letterlijk een predikants-bedrijf, en zonder eenige confessie, zonder band aan andere kerken. Niets dan een kring die zich om een talentvol spreker verzameld heeft. Juist zooals men het hier en daar soms ook ten onzent op kleine schaal kon waarnemen, dat een oefenaar of bemoeilijkt predikant, geheel op eigen gelegenheid een zaal huurde, of een huis kocht en tot een kerk verbouwde, en daar geregeld des Zondags in vooring. En natuurlijk, in zulke "kerkjes" is de prediker het een en al. De kerk is zijn zaak, zijn

bedrijf. Het gaat alles van hem uit, hij regelt het alles naar eigen goeddunken. En in zulke kerkjes heeft al-zoo niemand aanmerking te maken. Wie er niet meer zijn wil, blijft er weg. Maar heel anders staat het uiteraard in een wezenlijke kerk, d.i. in de vergadering der geloovigen, die opkwam uit een historisch verleden, dat tot op den grooten Pinksterdag te Jeruzalem teruggaat.'

Dit citaat van 'onze' Abraham Kuyper kwam ik tegen in het gereformeerde boek over kerkplanting uit Amerika. De auteurs sluiten zich aan bij de kritiek op het individualisme in de Amerikaanse kerken. En dat is weer leerzaam voor ons in Europa waar je dezelfde ontwikkelingen ziet.

verschillende gedachten leven omtrent de orde van de kerk en de sacramenten.

- 6 Dr. C. Trimp, *Kerk in aanbouw. Haar presentie en pretentie*, Oosterbaan & LeCointre, Goes, 1998, p. 171; zie ook p. 257.
- 7 Wim Dekker gaat te gemakkelijk aan dit onderscheid voorbij als hij schrijft: 'In de missionaire context zullen we met de oude kwestie van kinderdoop versus volwassenendoop heel genuanceerd moeten omgaan en wanneer mensen vragen om onderdompeling zoals in de Vroege Kerk, moeten we dat serieus nemen. Wie daar niet voor voelt, mag kiezen voor besprenkeling', Dekker, a.w., p. 171.
- 8 Zie Aad Kamsteeg, *De kerk die leeft*, Barneveld 2010, hoofdstuk 9.

N.a.v.: Daniel R. Hyde and Shane Lems (editors), *Planting, Watering, Growing: Planting Confessionally Reformed Churches in the 21st Century*, Reformation Heritage Books, ISBN 978-1-60178-126-0, prijs € 12,90.

'Wat is Apollos eigenlijk? En wat is Paulus? Zij zijn niet meer dan dienaren die u tot geloof hebben gebracht, beiden op de wijze die de Heer hun heeft geschonken. Ik heb geplant, Apollos heeft water gegeven, maar God heeft doen groeien. Het is niet belangrijk wie plant of wie begiet, *alleen God is belangrijk, want Hij doet groeien* (1 Kor. 3:5-7).

Noten:

- 1 Wim Dekker, *Marginaal en missionair. Kleine theologie voor een krimpende kerk*, Boekencentrum, Zoetermeer, 2011. De aanhalingen zijn te vinden op p. 161 en 165.
- 2 Het valt op dat die vragen in het gereformeerde boek over kerkplanting nauwelijks aan de orde komen.
- 3 In Canada en Amerika is daar veel aandacht voor in verschillende gereformeerde en presbyteriaanse kerken. Zo heeft de Orthodox Presbyterian Church interessant materiaal op internet gezet; zie de handleiding op <http://opc.org/chm/chplant/>.
- 4 Dr. Wes Bredenhof schrijft dat in een hoofdstuk over de (inhoudelijke) relatie tussen de belijdenisgeschriften en de zending.
- 5 Ook Wim Dekker pleit op p. 166 voor een duidelijke keus (vooraf) omdat er zoveel

Nader Bekeken – speciale abonnementen

Neem een proefabonnement op Nader Bekeken! U ontvangt het blad dan drie maanden voor maar € 5,-.

Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op Nader Bekeken. Het kost u slechts € 10,- en hij/zij ontvangt het blad dan een halfjaar lang!

Kijk op www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl of bel 0900-226 52 63 (€ 0,10 per minuut)

Er zit een gier te wachten op mijn schouder

*Vijvers, algen, wieren, lissen,
ratten, slijm en slijk en schurft,
en de stomheid van de vissen.
En dit hart dat niets meer durft*

*sinds ik, moe en aangevreten,
teer op binnenwaarts kwetsuur
van de schimmels op mijn veten
en de sintels in mijn vuur.*

*Twijfel drukt op mij zijn grendel;
leegte zuigt mij naar omlaag,
hoop wordt vlucht, geluk wordt zwendel.
Blijft de roekeloze vraag*

*die wel nimmer af zal laten,
of ik – in mijn nietig lot –
sappen opzamel in raten
en ooit honing word in God.*

Herwig Hensen (1917-1989)

uit: Wij strooien zaden uit en rapen stenen (1981)

De ik zit niet bepaald prettig in z'n vel:
een hart dat niets meer durft,
moe en aangevreten, twijfel en leegte.

Maar dan de laatste strofe die mij als imker aanspreekt.
De vraag naar de zin van zijn bestaan:
'en ooit honing word in God.'
Prachtig geformuleerd.
Wij weten dat zelfs onze heerlijkste honing
geen grond is voor onze redding.
Dat is geen honing maar bloed.
Het bloed van Golgota.

Calvijn en de economische crisis

Over de oorzaken van de huidige economische crisis is heel wat geschreven. Over mogelijke oplossingen nog meer. De meningen onder economen lopen sterk uiteen. Een verschijnsel dat overigens niet onbekend is in de wereld van vakwetenschappers. Het is dan ook niet zonder risico om als niet-econoom de aandacht te vragen voor een artikel van een hoogleraar economie, onderneming en ethiek over achtergronden van de crisis. Toch is het de moeite waard kennis te nemen van een artikel van prof.dr. Johan Graafland in het *Reformatorisch Dagblad* van 10 maart 2012. Graafland heeft zowel economie als theologie gestudeerd en doceert aan de Tilburgse Universiteit. Voor de ChristenUnie doet hij onderzoek naar de toekomst van de euro en naar mogelijke alternatieven daarvoor.

Graafland wijst erop dat de crisis een crisis is van kapitalisme en stelt de vraag aan de orde of er een verband bestaat tussen de economische principes van Calvijn en het ontstaan van de crisis. De beroemde socioloog Max Weber (1864-1920) stelde al dat de oorsprong van het kapitalisme in de Reformatie ligt. Graafland ontkent niet dat Calvijn heeft bijgedragen aan de legitimatie van het kapitalisme, maar Calvijn verbond er ook de nodige restricties aan. Daarom bieden de principes van Calvijn zijns inziens een belangrijke bron om het huidige kapitalisme kritisch te evalueren en aanzetten te geven voor

een herijking. Graafland schrijft hierover onder meer het volgende.

In de theologie van Calvijn staan geloof en genade centraal. Dit werkt door in zijn visie op economie. Het leven is een gave van God. Niemand kan een recht claimen op beloning, want alles is door God geschapen en wordt door Hem onderhouden. Zelfs de eenvoudigste taken kunnen we niet uitvoeren zonder Gods genade. In het economisch systeem is geld het middel om over anderen te beschikken. Maar Calvijn laat zien dat wij ook hierin volledig afhankelijk van Gods zorg zijn. Dat betekent dat elke beloning met een dankbaar en nederig hart aan God aanvaard moet worden. Wij moeten ons vertrouwen op God stellen en niet op geld.

Ethische principes

In zijn geschriften hanteert Calvijn, als economie aan de orde komt, verschillende ethische principes. Ik benoem er zes. De eerste vier bieden steun aan het kapitalisme; de andere principes vormen daar weer juist een correctie op. Allereerst het principe van wat ik kapitalistische rechtvaardigheid noem. Dit betekent dat men beloofd moet worden voor de bijdrage die men levert aan de welvaart van anderen. Dit wordt bepaald door inspanning en productiviteit. Maar is dit principe niet strijdig met het principe van genade? Voor Calvijn sluiten beide elkaar niet uit. Want een

rechtvaardig loon dat de inspanning en de vaardigheid van de arbeider weerspiegelt, is datgene wat God de arbeider geeft om in zijn levensonderhoud te voorzien. Dit principe geldt ook voor het kapitaalverkeer. Calvijn was de eerste belangrijke theoloog die het vragen van rente over een lening legitimeerde. De reden is dat kapitaal het inkomen van degene die het leent verhoogt, bijvoorbeeld doordat men hierdoor een machine kan financieren. Daarom is het rechtvaardig dat degene die dit kapitaal ter beschikking stelt, een compensatie krijgt en mee profiteert van de extra inkomsten die zijn lening mogelijk maakt. Ook het tweede principe, respect voor privaat eigendom, ligt ten grondslag aan het kapitalisme. Wederom kun je je afvragen hoe dit zich verhoudt tot het principe van genade. Echter, zoals opgemerkt stelt Calvijn dat God eenieder beloont naar inspanning en vaardigheid. Het eigendom dat kan worden vermeerderd door inkomen beschouwt Calvijn daarom als een uitdrukking van Gods soevereine wil.

Het derde principe waarnaar Calvijn opvallend vaak verwijst als het over economie gaat, is de gouden regel uit Lukas 6:31: behandel anderen zoals je wilt dat ze jou behandelen. Dit aloude ethische principe biedt een meer fundamentele verdediging voor de al eerder genoemde principes van kapitalistische rechtvaardigheid en respect voor eigendom. Calvijn gebruikt het bijvoorbeeld om te beargumenteren dat een eerlijk loon betekent dat het in verhouding moet staan tot inspanning. Ook inzake het lenen van geld refereert hij aan de gouden regel: wij moeten geen condities aan de lening verbinden die wij zelf ook niet zouden willen accepteren als wij geld lenen. De gulden regel is ook van toepassing op het respect voor privaat eigendom. Niemand wenst bestolen te worden door anderen. Ook matigheid, het vierde principe, versterkt het kapitalisme, tenminste zoals Weber dat opvat. Volgens Calvijn dient een christen matig te leven. In combi-

Persrevue
Gert Schutte

natie met een positieve waardering van arbeidsinzet en het inkomen dat dit genereert leidt matigheid tot besparingen, wat een belangrijke bron vormt voor kapitaalvorming en dus voor economische groei.

Correctie

Naast deze principes die het kapitalisme steunen, benadrukt Calvijn ook nog andere principes die juist een correctie vormen op het vrije kapitalisme. Als vijfde economisch principe benadrukt Calvijn de verantwoordelijkheid van rijken tegenover de armen. Bij leningen verwerpt Calvijn het vragen van rente als het een lening aan armen betreft. Hier acht hij het Bijbelse renteverbod nog steeds van toepassing. Dit is niet enkel een zaak van barmhartigheid, maar ook van rechtvaardigheid. Calvijn was daarom voorstander van publiek gefinancierde scholing en gezondheidszorg. Pas als wij aan de plicht van barmhartigheid hebben voldaan, kunnen wij ons geld ook tegen rente uitzetten. De gouden regel impliceert op dit punt dus een correctie op de vrije markt.

Terwijl barmhartigheid hulp aan de armen betreft, is het zesde principe van dienst aan de gemeenschap breder. Het houdt in dat ons economisch handelen dienstbaar moet zijn aan de gehele gemeenschap. Calvijn past dit bijvoorbeeld toe op de beroepskeuze. Maar ook op het uitlenen van geld. Volgens Calvijn moeten er daarom grenzen worden gesteld aan vrijemarktwerking. Zo stelde hij een maximum rentevoet voor van 5 procent om misbruik en excessen te voorkomen. Want Calvijn was zich ervan bewust dat ook bankiers geneigd zijn tot het kwaad en hun vrijheid van economisch handelen kunnen misbruiken voor eigen gewin ten koste van het algemeen belang. Als je deze principes vertaalt naar de

hedendaagse economie, leidt dat tot de verrassende ontdekking dat niet de principes van Calvijn die het kapitalisme legitimeren, maar juist de verwaarlozing daarvan geleid hebben tot de crisis.

Graafland illustreert dit aan de hand van het functioneren van banken en de rol van vooral de Amerikaanse overheid. Daarna komt hij tot de volgende conclusies:

Geestesgesteldheid

De neoliberale ideologie gelooft dat de vrije markt uiteindelijk de welvaart van allen het meeste dient. De onzichtbare hand laat op eigen belang beluste mensen onbedoeld meewerken aan de welvaart van allen. Maar dit geloof is een utopie gebleken. Eigenbelang kan ook heel destructief uitwerken. Het laat weinig ruimte voor zorg voor het belang van de klant. De zorgplicht voor de klant is schromelijk verwaarloosd en dit heeft geleid tot de ruime verstrekking van de subprimehypotheken, die aan de basis van de crisis ligt. Hoewel het primaat van de klant officieel beleden wordt in de bedrijfscodes van veel banken, laat de praktijk zien dat omzet en winstmarges weinig ruimte laten voor dit primaat. Dat zal verklaren waarom een recent onderzoek van Motivaction en Sustainable Lab laat zien dat maar 14 procent van de Nederlandse bevolking bankiers op hun woord vertrouwt, tegen 75 procent voor artsen, onderwijzers en rechters. De geneigdheid tot het kwaad die Calvijn benadrukte, komt in het bankwezen niet zozeer tot uitdrukking in kwaadwilligheid – willens en wetens kwaad doen – maar veeleer in de vorm van wilswakke om het klantbelang werkelijk tot gelding te brengen en morele onnozelheid, het niet beseffen wat voor schade men daardoor aanricht. Het is

daarom van groot belang dat de institutionele randvoorwaarden voor het bankwezen opnieuw worden gezien zodat zijn publieke functie beter gewaarborgd wordt, zo nodig door deze functies af te schermen van de markt.

Ik denk dat de calvinistische principes van genade en geloof licht werpen op de onderliggende geestesgesteldheid die heeft geleid tot de crisis. Waarom zijn sommige bankiers zo gebrand op hoge bonussen dat zij hun professionele ethiek verwaarlozen? Waarom maakt het rijke Westen zulke hoge schulden en doen wij een beroep op China en Brazilië om ons bij te staan? Waarom zijn burgers in de VS zo fel tegen belastingheffing om sociale noden te lenigen? Waarom dreigt de veel beleden zorg aan klanten toch altijd weer overruled te worden door winst- en omzettafels? Zou dat niet te maken hebben met hoe wij in het leven staan? Dat wij vergeten hebben dat het leven een gave is van God? Dat wij alles ontvangen en dat wij dat niet krampachtig en koste wat het kost moeten zien vast te houden?

Graafland eindigt met de oproep dat wijzelf als calvinisten de kredietcrisis aangrijpen om ook ons eigen leven te herijken in het licht van de principes die Calvijn in gehoorzaamheid aan de Schrift uitdroeg. In een bestel waarbij het economisch beleid voor een groot deel wordt bepaald op Europees en wereldniveau lijkt dit een verstandig advies. Wat niet wegneemt dat het belangrijk is dat ook nationale bankiers, ondernemers en overheden geconfronteerd worden met hun verantwoordelijkheid hierbij.

Waar naartoe met Europa?

Een belangrijk thema in de verkiezingscampagne was de toekomst van Europa. Terecht, want met name door de economische crisis staan de landen van Europa voor de vraag hoe een dergelijke

crisis kan worden bestreden en in de toekomst worden voorkomen. Is het niet onvermijdelijk te komen tot een politieke eenheid van in ieder geval een deel van Europa? In *NRC Handelsblad*

van 1 en 2 september 2012 wijst Paul Scheffer, hoogleraar Europese studies aan de Universiteit van Tilburg, erop dat in de campagne wel veel over Europa gezegd is, maar ten onrechte

weinig over de uiteindelijke structuur van Europa.

We kunnen niet meer zonder vergezicht: in de komende jaren moet indringend worden gesproken over de 'finaliteit' van de integratie. Anders gezegd: welke vorm moet de Europese Unie uiteindelijk krij-

rijk en Duitsland, samenwerken. Die vermijding is nu niet meer vol te houden. Met de invoering van een gemeenschappelijke munt kan de vraag of we nu een federatie willen niet langer worden uitgesteld. Het pleidooi van Pechtold en Verhofstadt is daarom belangrijk. Een Europese federatie heeft als

gen? Links-liberale politici als Alexander Pechtold en Guy Verhofstadt zijn daarover duidelijk en dat siert ze. Volgens hen moeten we een federatie willen, met alles erop en eraan. Een grondwet die voorziet in een gekozen president, een volwaardig parlement, een eigen belastingheffing en een leger. Eigenlijk een kopie van het Duitse of Amerikaanse federalisme, waarbij de nationale staten worden gezien als deelstaten.

Het verzwegen einddoel

Die vraag naar het einddoel van Europa is altijd ontweken. Dat was een productieve vermijding, want iedereen wist dat alleen iets tot stand kon worden gebracht als stap voor stap, van compromis naar compromis, de integratie in de Europese Gemeenschap vorm zou krijgen. Juist door de vraag naar de finaliteit niet voorop te stellen konden voor- en tegenstanders van federalisme, vooral Frank-

voordeel dat het een inzichtelijke staatsstructuur is, die bovendien in theorie heel democratisch kan functioneren. Maar over de nadelen en problemen van deze keuze hoor je beiden niet: zoals veel mensen met een missie neigen ze naar de monoloog.

Ik zie de voordelen, maar de problemen van federalisering zijn ook duidelijk. Zo is verdere integratie ondenkbaar met alle lidstaten van de Unie, al was het maar omdat de Britten er mordicus tegen zijn. Meer Europa kan alleen in een kleiner Europa. En dat zal dus een Unie zijn zonder de landen waarmee Nederland zich het meest verwant voelt, zoals het Verenigd Koninkrijk en de Scandinavische landen. Dus in een federaal Europa zal het zwaartepunt in oostelijke en zuidelijke richting verschuiven. Daar kun je voor kiezen, maar dat moet er dan wel bij worden gezegd.

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening 32.46 25.901 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering:

Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer.

Wij zijn een ANBI-instelling.

NaderBekeken

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris Dr. H. Pathuis
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Drs. J.W. van der Jagt
Eindredactie Drs. G. den Dulk
M.J.A. Zwikstra-de Weger
Redactie Dr. A. Bas
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. A.N. Hendriks
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: jkooistravis@home.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. S.M. Alserda, Hoogkerk
Ds. J. Beekhuis, Amersfoort
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Brouwershaven
A.C. Breen, Armadale, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Axel
Ds. H. Drost, Rivne, Oekraïne
Drs. B.P. Hagens, Soest
Ds. M. Heemskerck, Nijkerk
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Den Helder
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
Ds. M.H. Sliggers, Hoevelaken
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Putten
Ds. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Leek
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

CD: Nader Bekeken is ook op CD verkrijgbaar.
Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden,
postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):
1. via internet:
www.woordenwereld.nl en www.bladenbox.nl, uitsluitend voor het opgeven van nieuwe abonnementen.
www.aboland.nl, voor alle overige wijzigingen
2. schriftelijk:
Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest
3. telefonisch:
0900-ABOLAND of 0900-226 52 63 (€ 0,10 p/m).

Beëindiging abonnement:

Via www.aboland.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Kijk voor **meer informatie** en uitgebreide **abonnementsvoorwaarden** op www.woordenwereld.nl

Abonnementenprijzen:

Nader Bekeken	33,00
Nader Bekeken + vier cahiers	65,00
Nader Bekeken studenten	15,50
Cahiers bij abonnement (per jaar)	36,00
Cahiers, losse verkoop	10,75

Bankrekening: 59.29.31.927 ABN/AMRO

Deze tarieven gelden bij machtigen (automatische incasso).
Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

ISSN 1380 - 3034

Bovendien zijn in zo'n federatie de cultuurverschillen niet snel overbrugd. De relatie tussen burger en staat in de zuidelijke landen – die vaak dictatoriale regimens in het nabije verleden hebben gekend – verschilt nogal van die in het noordelijke deel van Europa. De burgers in landen als Spanje of Griekenland wantrouwen hun overheden en dat merk je bijvoorbeeld aan de bereidheid in dat laatste land om belasting te betalen. Dat is geen fataliteit, maar het kost tijd, veel tijd om zulke ingesleten patronen te veranderen.

Scheffer illustreert zijn verhaal met een verwijzing naar het langzame ontbindingsproces van België en de eurocrisis.

Want al blijft de munt bestaan, dan nog is duidelijk dat de doelstellingen niet zijn gerealiseerd. De munt had toch tot doel om de macht van Duitsland in Europa in te nemen? Nu, die macht is zichtbaarder dan ooit. En de munt had toch tot doel om de tegenstellingen tussen landen te verkleinen? De euro heeft de tegenstellingen juist enorm versneld.

Juist in de afgelopen tijd werd nog eens duidelijk hoe afhankelijk Europa van Duitsland is. Een politieke meerderheid in Duitsland had al ingestemd met de totstandkoming van een Europees steunfonds voor landen als Griekenland. Maar het Constitutioneel Hof in Karlsruhe moest beoordelen of en zo ja onder welke voorwaarden het Europese Verdrag in overeenstemming was met de Duitse grondwet. Een eventueel negatief oordeel zou verstrekende gevolgen hebben gehad voor de Europese samenwerking. Scheffer komt dan ook tot de volgende conclusie:

Geen deelstaat in een federatie

Mijn slotsom is dat de Europese Unie een gemengde orde is en ook in de toekomst moet blijven. Met gemengd bedoel ik dat naast federale instituties – zoals een gerechtshof of een centrale bank – ook vormen van intergouvernementeel bestuur – zoals de raad van regeringsleiders, de Europese Raad – nodig blijven. Anders gezegd: de nationale staten zullen geen deelstaten worden in een federatie. Die

illusie moeten we definitief achter ons laten.

Een Europa met de huidige 27 staten kan nooit een Verenigde Staten van Europa worden en moet dat ook niet willen. Het Europees Parlement kan in het veeltalige Europa niet zonder grotere betrokkenheid van nationale parlementen. Europa heeft de nationale staten nodig en omgekeerd kunnen die niet langer functioneren zonder de samenhang die Europa biedt. Want het is waar, in een wereldwijde markt die wilder is dan ooit kunnen landen als Nederland maar ook Frankrijk het niet alleen.

Hier ligt een belangrijk agendapunt voor het nieuw te vormen kabinet. Goede samenwerking tussen staten is alleen mogelijk als voor alle betrokkenen duidelijk is wat het einddoel is en dat dubbele agenda's hierbij taboe zijn.

STICHTING WOORD & WERELD

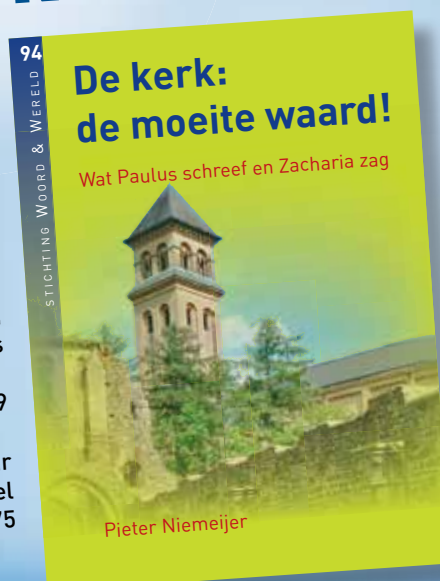
Onlangs verschenen: Cahier 94 De kerk: de moeite waard!

Wat Paulus schreef en Zacharia zag,
door Pieter Niemeijer

168 x 230 mm,
genaaid, gebrocheerd,
96 pagina's

Prijs bij abonnement € 9

Ook verkrijgbaar
bij de boekhandel
voor € 10,75

Een positief boekje over de kerk! Dat mag ook wel eens in deze tijd.

In het eerste deel kijken we met de ogen van de apostel Paulus. We zien hoe hij zich tot de gemeenten richt waaraan hij zijn brieven schrijft. We leren van hem ons niet te bekijken op de buitenkant. En Paulus opent ons oog voor het werk van God in de kerk. In het tweede deel behandelen we de visioenen van de profeet Zacharia. In zijn tijd werkten teruggekeerde ballingen aan de herbouw van de tempel in Jeruzalem. Ze zagen zich gesteld voor allerlei vragen, tegenslag en tegenwerking. Zacharia stimuleert ze om vol te houden.

bestel via www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl (ook voor een abonnement)